

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ

В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПАНДЕМІЙ

(на матеріалах Асоціації Український Національний Комітет
Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine), м. Київ)

Студентки 2 курсу, 1-1мз групи,
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Міжнародна
економіка»

Коваленко Марії Володимирівни

підпис

Науковий керівник,
доктор наук з держ. упр.,
доцент, професор кафедри
світової економіки

Залізнюк Вікторія Петрівна

підпис

Гарант освітньої програми,
к.е.н., професор,
професор кафедри
світової економіки

Кудирко Людмила Петрівна

підпис

Київ 2021

№ 661

“ ” 20

РЕЦЕНЗІЯ

На випускн^у кваліфікаційну роботу студентки заочної форми навчання 2 курсу, ФМТП, КНТЕУ, спеціальності 051 «Економіка», спеціалізації «Міжнародна економіка», Коваленко Марії Володимирівни на тему: «Міжнародний туризм в умовах глобальних пандемій» (на матеріалах Асоціації «Український Національний комітет Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine), м. Київ

Традиційно галузь міжнародного туризму стикається зі впливом багатьох факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Проте, події останніх двох років, а саме, розповсюдження глобальної пандемії COVID-19, звертає увагу на необхідність аналізу впливу форс-мажорних обставин на туристичну галузь, а також на необхідність детального аналізу функціонування певних галузей світової економіки в умовах глобальних пандемій.

Тому дуже важливо не тільки проаналізувати вплив пандемії COVID-19 на туристичну галузь, але й запропонувати рекомендації та кроки для пом'якшення такого впливу, а також для формування механізму забезпечення відновлення туристичної галузі на світовому рівні.

У першому розділі розглядається міжнародний туризм та міжнародні відносини на світовому рівні. Зокрема розкривається сутність міжнародного туризму, як глобального явища.

У другому розділі оцінюється вплив COVID-19 на міжнародний туризм, аналізуються економічні наслідки, яких зазнала світова туристична галузь від поширення цього захворювання.

У третьому розділі запропоновано ряд заходів, спрямованих на пом'якшення наслідків кризи, викликані пандемією COVID-19, та надано рекомендації щодо варіантів відновлення світової туристичної галузі.

В цілому, випускна кваліфікаційна робота Коваленко Марії Володимирівни має закінчений характер, виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендована до публічного захисту.

Рецензент:

Президент,
Д.е.н, професор,
Академік УАН

Щелкунов В.І

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет ФМТ II Кафедра світова економіка
Спеціальність, спеціалізація економіка міжнародної
свободи

Затверджую
Зав. кафедри _____
« _____ » 201_ р.

Завдання на випускний кваліфікаційний проект (роботу) студентів

Коваленко Марія Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

Міжнародний туризм в умовах пандемії коронавірусу (на матеріалі
Асоціації Української міжнародної комісії міжнародної
торгової палати (ІСМ ІКГ) _____ Затверджена

наказом ректора від « _____ » 201_ р. № _____

2. Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи)

3. Цільова установка та вихідні дані до проекту (роботи)

Мета проекту (роботи) визначити наслідки
вишів COVID-19 на світову туристичну
галузь

Об'єкт дослідження є сучасний стан розвитку
міжнародної туристичної галузі

Предмет дослідження є наслідки вишів COVID-19
на розвиток міжнародної туристичної
галузі

4. Перелік графічного матеріалу

4 таблиці
8 рисунків

5. Консультанти по проекту (роботі) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1-3	Заїзюк В.І.		

6. Зміст випускного кваліфікаційного проекту (роботи) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Туризм як аспект міжнародних відносин

1.1. Формування туризму як модальної ланки

1.2. Вплив туризму на міжнародні відносини та розвиток країни
Висновки до Розділу 1

Розділ 2. Опісля впливу пандемії COVID-19 на міжнародний туризм

2.1. Вплив COVID-19 на міжнародний туризм

2.2. Туристична галузь: COVID-19: економічна пасивна реакція
Висновки до Розділу 2

Розділ 3. Заходи щодо покращення пасивної країни та відновлення туризму

3.1. Заходи щодо покращення пасивної країни COVID-19

3.2. Заходи щодо відновлення міжнародного туристичного сектора
Висновки до Розділу 3
Висновки та пропозиції
Список використаних джерел

5. Консультанти по проекту (роботі) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1-3	Гузімон В. П.		

6. Зміст випускного кваліфікаційного проекту (роботи) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Туризм як аспект міжнародних відносин

1.1. Формування туризму як соціальної сфери

1.2. Вплив туризму на міжнародні відносини та розвиток країн

Висновки до Розділу 1

Розділ 2. Оцінка впливу пандемії COVID-19 на міжнародний туризм

2.1. Вплив COVID-19 на міжнародний туризм

2.2. Туристична галузь і COVID-19: економічні наслідки пандемії

Висновки до Розділу 2

Розділ 3. Заходи щодо покращення пасажирів кризи та відновлення туризму

3.1. Заходи щодо покращення пасажирів в COVID-19

3.2. Заходи щодо відновлення міжнародного туристичного сектора

Висновки до Розділу 3

Висновки та рекомендації

Список використаних джерел

7. Календарний план виконання проекту (роботи)

№ пор.	Назва етапів випускного кваліфікаційного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1.	Замовлення ліній ВЛР	09.01.21	10.02.21
2.	Ворота до друку наповні етап	09.04.21	09.03.21
3.	Протокол і розрідку роботи ВЛР	09.05.21	12.04.21
4.	Підготовка і розрідку роботи ВЛР	09.06.21	25.07.21
5.	Підготовка і розрідку роботи ВЛР	09.10.21	17.09.21
6.	Ворота наповні кваліфікаційного проекту	09.10.21	20.10.21
7.	Покерський захист	08.11-19.11.21	за графіком
8.	Ворота роботи заварювачу катоду	22.11-26.11.21	за графіком
9.	Реєстрація роботи	29.11-03.12.21	за графіком
10.	Захист ВЛР		за графіком

8. Дата видачі завдання « » 201 р.

9. Керівник випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

Завезуєв В. П.
(прізвище, ініціали, підпис)

10. Керівник проектної групи (гарант освітньої програми)

Кудряшова Л. П.
(прізвище, ініціали, підпис)

11. Завдання прийняв до виконання студент-дипломник

Ловашенко М. В.
(прізвище, ініціали, підпис)

12. Відгук керівника випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

на ВКР "Міжнародний туризм в умовах
видаючої пандемії" Коваленко М.В.
Робота виконана виключно за власного
ВКР "Міжнародний туризм" "Міжнародна
школярка"

Здобувач виявився умілим, креативним,
активним, терплячим, пильним у одній
нахильній площині дослідження.
Здобувач продемонстрував високі
методи аналітичного обґрунтування
та дискусії щодо актуальності
напрямки соціальної сфери міжнарод-
ного туризму.

В роботі представлені рекомендації та
закордонні поїздки наприклад в
Криму, кубаної історичною пам'яткою
в Україні, робота Коваленко М. В. має
уважливий, зацікавлений характер, було дося-
гнуто певних досліджень, завдання вико-
нано.

Робота рекомендується до подальшого
захисту.

Керівник випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

(підпис, дата)

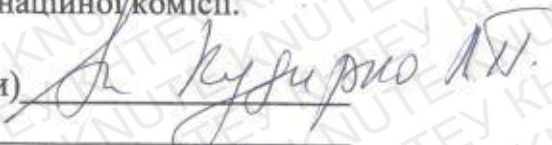
13. Висновок про випускний кваліфікаційний проект (роботу)

Випускний кваліфікаційний проект (робота) студента

Коваленко Марія Андріївна
(прізвище, ініціали)

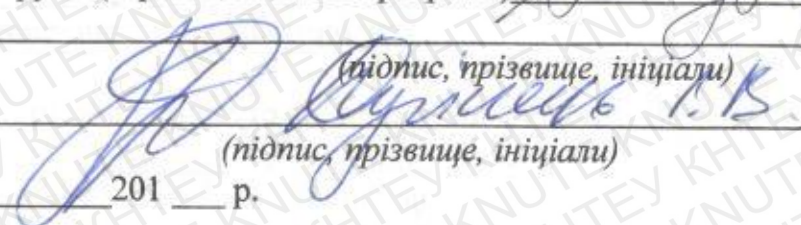
може бути допущений до захисту на засіданні екзаменаційної комісії.

Керівник проектної групи (гарант освітньої програми)

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис, прізвище, ініціали)

« »

201

р.

АНОТАЦІЯ

Коваленко М. В. «Міжнародний туризм в умовах глобальних пандемій» (на матеріалах Асоціація "Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine)". Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю «Економіка», спеціалізацією «Міжнародна економіка». Київський національний торговельно-економічний університет, 2021.

Випускна кваліфікаційна робота викладена на 65 сторінках, містить 3 розділи, 8 ілюстрацій, 4 таблиці, 30 джерел в переліку посилань. Випускна кваліфікаційна робота присвячена дослідженню впливу глобальної пандемії COVID-19 на ринок міжнародного туризму.

Об'єктом дослідження є сучасний стан міжнародної туристичної галузі. Предметом дослідження – наслідки впливу COVID-19 на розвиток міжнародної туристичної галузі. Мета дослідження – визначити та дослідити вплив COVID-19 на світову туристичну індустрію.

У першому розділі роботи визначено поняття туризму та туристичної галузі, описана роль туризму в міжнародних відносинах. У другому розділі роботи дана оцінка впливу COVID-19 на світову туристичну індустрію, показані економічні наслідки пандемії. У третьому розділі роботи запропоновані стратегії подолання наслідків в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Ключові слова: глобальні пандемії, COVID-19, міжнародний туризм, туристична діяльність, криза.

ANNOTATION

Kovalenko M.V. «International tourism in the conditions of global pandemics» (based on the materials of the Association "Ukrainian National Committee of the International Chamber of Commerce (ICC Ukraine)". Final qualification work for a master's degree in specialty "Economic", specialization "International Economic" Kyiv National University of Trade and Economics, 2021.

The final qualification work is presented on 65 pages, contains 3 Sections, 8 illustrations, 4 tables, 30 sources in the list of references. The object of research is the current state of the international tourism industry. The subject of the study is the impact of COVID – 19 on the development of the international tourism industry. The aim of the study is to identify and investigate the impact of COVID – 19 on the global tourism industry.

In the first chapter of the paper, the concepts of Tourism and tourism activities are studied, the role of tourism in international relations is given. The second chapter of the paper assesses the impact of COVID-19 on the global tourism industry, and shows the economic consequences of the pandemic. In the third chapter of the paper, the problems faced by the tourism sector are revealed, as well as strategies are proposed to overcome these problems in the short and long terms

Keywords: global pandemics, COVID-19, international tourism, tourism activities, crisis.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТУРИЗМ ЯК АСПЕКТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	7
1.1. Формування туризму як глобального явища.....	7
1.2. Вплив туризму на міжнародні відносини та розвиток країн.....	13
Висновки до Розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID - 19 НА МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ.....	20
2.1 Вплив COVID - 19 на міжнародний туризм.....	20
2.2 Туристична галузь і COVID-19: економічні наслідки пандемії.....	27
Висновки до Розділу 2.....	32
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ЩОДО ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ КРИЗИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ.....	34
3.1 Заходи щодо пом'якшення наслідків COVID-19.....	34
3.2 Заходи щодо відновлення міжнародного туристичного сектора.....	44
Висновки до Розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Тема впливу сторонніх факторів на процеси світової економіки, а також механізми запобігання наслідків такого впливу, завжди звертали на себе увагу науковців світу. Світова економіка була під впливом глобальних пандемій впродовж всього періоду становлення та розвитку.

На сучасному етапі розвитку світової економіки ми говоримо про глобальну пандемію, з якою стикнувся весь світ, всі країни, всі економіки, це глобальна пандемія COVID-19, що вплинула, без винятку, на всі країни, всі регіони, та всі галузі міжнародної економіки.

Необхідно зауважити, що сфера міжнародного туризму належить до глобальних індустрій, найбільш постраждалих від негативних економічних наслідків вказаної глобальної пандемії COVID-19. Традиційно на туристично-рекреаційну галузь впливають зовнішні чинники – наприклад, події, що відбуваються в конкретних приймаючих країнах, можуть привести до масштабного перерозподілу поїздок в інші регіони. Однак такий потужний фактор, як пандемія COVID-19, здатен паралізувати світовий туристичний ринок на невизначений термін. Поряд з епідеміями вірусних та інфекційних захворювань, до екзогенних факторів, що впливають на туристичну сферу, можна також віднести військові конфлікти і терористичні загрози, кліматичні зміни і природні катаклізми, різкі зміни цін на нафту і нафтопродукти, коливання валют, фінансово-економічні кризи та інші природні та економічні явища.

Взагалі, під глобальними пандеміями ми розуміємо найвищу інтенсивність розвитку епідемічного процесу, що характеризується прогресуючим поширенням інфекційного захворювання з надзвичайно високим ураженням населення на значних територіях материків або всієї Землі. [29]

COVID-19 (SARS-CoV - 2) – це новий вірус, який викликає серйозні пошкодження дихальної системи. Нове коронавірусне захворювання було

вперше виявлено в Грудні 2019 року в Ухані, Китай. Спалах значно поширився по всьому світу, що призвело до того, що Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила COVID-19 пандемією 11 березня 2020 року. COVID - 19 вразив більше десяти мільйонів людей і спричинив понад 500 000 смертей у всьому світі у 2020 року. Вірус поширився по всьому світу, і щоденні випадки захворювання в США, Південно-Східній Азії та Африці швидко зростають, в той час як випадки захворювання в Європі знижуються (станом на середину 2021 року). Обмеження на пересування, комендантську годину і заборони на поїздки були введені урядами по всьому світу для боротьби з пандемією. Більшість країн в даний час стикаються вже з третьою хвилею вірусу, яка завдає більшої шкоди, ніж перша та друга хвилі. Таким чином, більшість держав закрили свої кордони для туристів. Згідно з прогнозами МВФ, світова економіка, швидше за все, скоротиться на -3% ВВП у 2021 році, а втрати ВВП через пандемічні ситуації склали в цілому близько дев'яти трильйонів доларів США в 2020 році. Таким чином, COVID-19 приводить до економічного спаду через карантин, обмеження на поїздки і соціального дистанціювання і значно пригнічую та зупиняє економічне зростання у всьому світі. Всесвітня Туристична Організація ООН (ЮНВТО) повідомила про 100% обмеження на поїздки по глобальних напрямках, що відбулися в 2020/2021 рр. В результаті міжнародний туризм і внутрішній туризм стали більш складними для ведення бізнесу, ніж інші галузі економіки.

Сектор подорожей і туризму є одним з найбільш постраждалих секторів економіки через глобальну пандемію COVID - 19. Через економічну кризу, викликану пандемією, туристичний сектор страждає у великих масштабах. ЮНВТО оцінила втрати приблизно в 1,1 мільярда міжнародних туристичних прибуттів, з втратою від 910 мільярдів доларів США до 1,1 трильйона доларів США експортних доходів і 100-120 мільйонів робочих місць через більш широке поширення нового коронавірусу.

Дослідження, що представлено в випускній кваліфікаційній роботі, фокусується на дослідженні міжнародного туризму в умовах глобальних пандемій сучасності, а саме, в умовах пандемії COVID-19, та дослідженню впливу вказаної глобальної пандемії на туристичну індустрію. Робота оцінює проблеми, з якими стикається туризм як основний сектор міжнародної економіки багатьох країн, що наповнює дохідну частину бюджету.

Лише протягом останніх 1-1,5 років науковці досліджують вплив COVID-19 на світову економіку, світовий ринок та галузь міжнародного туризму. Однак у багатьох дослідженнях та наукових доповідях ЮНВТК, ВТКК і СГООН вже вказується на негативні наслідки впливу COVID-19 на туристичний сектор.

Основна мета роботи – визначити та дослідити вплив глобальної пандемії COVID-19 на галузь міжнародного туризму.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

- вивчити формування туризму як глобального явища;
- охарактеризувати вплив туризму на міжнародні відносини та розвиток країн;
- проаналізувати вплив COVID - 19 на туризм;
- розглянути економічні наслідки від COVID-19 у сфері туризму;
- запропонувати заходи щодо пом'якшення наслідків кризи та відновлення туризму.

Об'єктом дослідження є сучасний стан розвитку міжнародної туристичної галузі.

Предметом дослідження є наслідки впливу COVID-19 на розвиток міжнародної туристичної галузі.

Теоретичною основою для дослідження стали роботи: Сеніна. С., Писаревського Е. Л., Болдиревої З.Б, Рассохіної Т.В., Лебедева А.А, Александрової А. Ю., Барчуковой Н. С., Д Понкратовой.А., Ю Черневской. В., Новічкова Н,А. Паршина П. Б., Джафарі Дж., А. Метісон.

Методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні методи, аналіз, синтез, систематизація статистичних даних, порівняльний аналіз, висунення гіпотез та аналіз результатів дослідження.

Науково-практична новизна отриманих результатів: полягає у тому, що наукові результати дослідження та запропоновані пропозиції можуть використані у практичній діяльності ICC Ukraine, Світової Туристичної Агенції, Української туристичної асоціації, та інших організацій.

Апробація результатів: Коваленко М.В. «Вплив COVID-19 на міжнародну туристичну сферу». Збірник наукових статей студентів. Відп. Редактор Г.В. Дугінець. Київ: Київський Національний торговельно-економічний університет., 2021 р., с. 162-166.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, містить 3 розділи, 8 ілюстрацій, 4 таблиці, списку використаної літератури із 30 джерел. Загальний обсяг роботи 65 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТУРИЗМ ЯК АСПЕКТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

1.1. Формування туризму як глобального явища

У сучасному світі існує досить багато визначень поняття «туризм». Необхідність дефініції даного терміну виникла в першій половині ХХ століття через збільшення туристських потоків і зростання економічного значення туризму.

Трохи більш чітко поняття туризму пропонує Міжнародна Асоціація наукових експертів в галузі туризму, згідно з яким «туризм – це комплекс явищ і взаємин, які утворюються під час подорожей, тобто «переміщення і перебування людей в місцях, відмінних від їх постійного місця проживання і роботи».

У той же час, визначення, запропоноване американським дослідником Дж. Джафарі, який задекларував, що туризм – це вивчення людини, що знаходиться за межами території його постійного проживання, індустрії, що задовольняє його потреби, і впливів, які і людина, і індустрія надають на соціокультурне, економічне і фізичне середовище. [3, 18]

А згідно з іншими дослідниками, Е. Метісону і Дж. Уоллу, туристична сфера – це тимчасове переміщення людей за межами місць їх звичайної трудової зайнятості та проживання, діяльність, якою вони займаються під час свого перебування в цих дестинаціях, і об'єкти інфраструктури, створені для задоволення їхніх потреб.

Однак виходячи з терміну, наведеного даними двома дослідниками, виникає питання про те, що конкретно входить в поняття «діяльності під час подорожі», зокрема, чи входить в це поняття лише туристська діяльність (пов'язана з пересуванням по країні прийому, оглядом пам'яток і т.д.) або ж під даним поняттям розуміється і трудова діяльність (через що стає важким розмежувати терміни «туризм» і «міграція»).

Згідно Закону України «Про туризм», туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [1].

Згідно з 4 статтею Закону України «Про туризм», міжнародний туризм включає в себе два види туризму – виїзний («туризм осіб, які постійно проживають в певній країні, в іншу країну») і в'їзний («туризм в межах території певної країни іноземних громадян»).

На темпи зростання міжнародної туристичної галузі впливають різні групи факторів, такі як: економічні, політичні, природні, тероризм, епідеміологічні.

Однак, незважаючи на наявність численних факторів, здатних стримувати розвиток туризму, слід зазначити, що туризм в XXI столітті вже став міжнародним, глобальний явищем, доказом чого може служити статистика туристських прибуттів по країнах.

Згідно зі статистикою, зробленою ЮНВТО на 2021 рік, число прибуттів досягло вже 1, 4 млн, що зазначено на рис. 1.1.

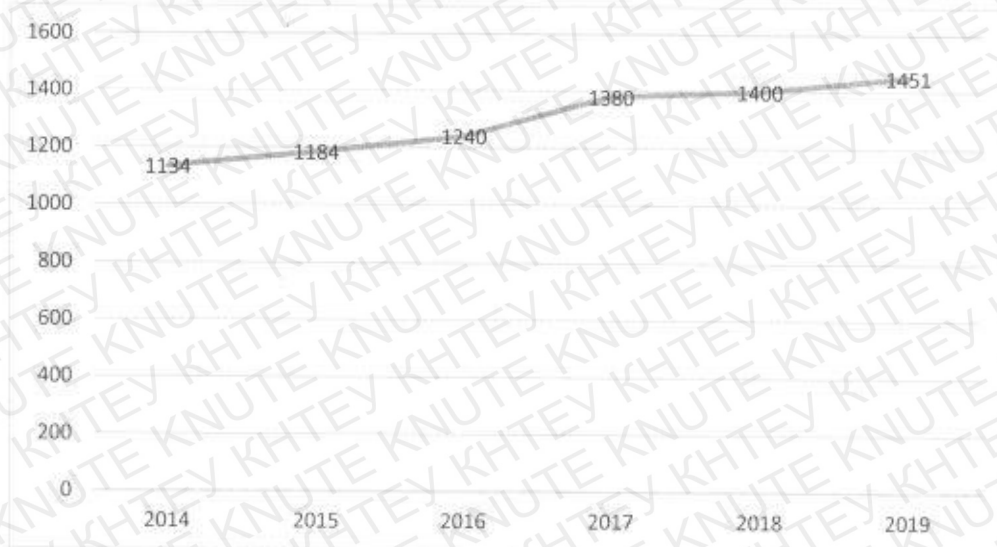

Рис. 1.1. – Графік туристських прибуттів на 2021 рік, осіб

Джерело: складено автором на підставі [3].

У XXI столітті туризм забезпечує 9% світового ВВП (понад 6 трлн дол.), 6% світового експорту (у тому числі до 30% світового експорту послуг) також забезпечується сферою туризму. У сучасному світі близько 260 млн робочих місць так чи інакше пов'язані з подорожами. З цього числа близько 110 млн пов'язані безпосередньо з туристичною галуззю. З цього випливає, що кожне 11 робоче місце в світі відноситься до індустрії туризму.

Туризм займає 5 місце в якості статті світового експорту, після нафти, виробів хімічної, харчової промисловості та автомобілебудування (станом на 2020 рік)

У деяких країнах з переважанням розвинутого пляжного туризму (країни з теплим кліматом і морським узбережжям), туризм займає перше місце в експорті всіх товарів і послуг даних країн.

Крім цього, згідно із заявами Всесвітньої туристської організації (UNWTO) і Світової організації торгівлі (WTO), показники експортних надходжень від міжнародного туризму ростуть швидше, ніж експорт товарів, що представлено на рис. 1.2.

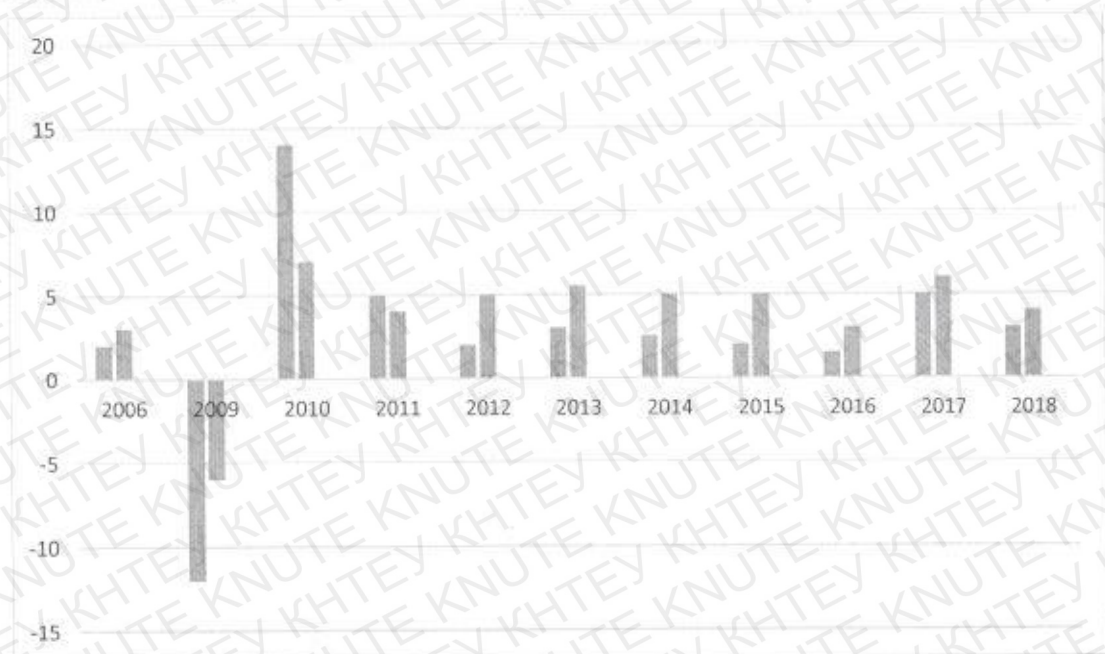

Рис. 1.2. – Надходження від експорту міжнародного туризму та експорту товарів, мільярдів доларів США

Джерело: складено автором на підставі [17].

У ХХІ столітті був сформований глобальний туристичний простір, а індустрія туризму вийшла за межі країн і стала міжнародною. Даний розвиток туризму призвів до створення міжурядових організацій, що здійснюють контроль і регулювання у сфері туризму. У функції таких міжнародних туристських організацій входить встановлення міжнародних норм і стандартів здійснення туристської діяльності, збереження культурної і природної світової спадщини, а також допомога в поліпшенні співпраці держав у сфері туризму.

В даний час існує більше 200 міжнародних туристських організацій, в числі яких Всесвітня туристська організація (UNWTO), Всесвітня рада з туризму і подорожей (WTTC), Міжнародний туристський альянс (AIT), Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA), Міжнародна асоціація морських пасажирських перевізників (ІІСА), Міжнародна готельна Асоціація (МГА) та інші.

Крім даних організацій глобалізація в туризмі проявляється в створенні великих мереж готелів (таких як «Marriott International», «Hilton Hotels», «Shangri-La Hotels and Resorts»), а також глобальних союзів, які полягають в різних областях індустрії туризму.

Прикладом таких об'єднань є глобальні комп'ютерні системи бронювання туристських продуктів ("Galileo", "Worldspan Amadeus"), завдяки яким були пов'язані в єдину мережу сайти авіакомпаній, готелів, турагентств, фірм з прокату автомобілів і т.д. дані глобальні системи бронювання дозволяють бронювати пакети туристських послуг або окремі їх елементи, від квитків на літак і розміщення в готелях до квитків в театр і оформлення страхових полісів [17,27].

Слід також зазначити, що розвиток електронних систем бронювання відображає ще одну передумову становлення туризму в якості глобального явища. З кінця 1980-х років в сферу туризму почала активно впроваджуватися Електронна комерція, завдяки якій засоби розміщення, транспортні компанії та інші організації в сфері туризму, розташовані в різних країнах світу

зв'язуються єдиною комп'ютерною мережею, що перетворила туризм в масову послугу, доступну кожному туристу практично з будь-якої точки світу.

Крім глобальних союзів у сфері міжнародного туризму також формуються стратегічні альянси. Наприклад, у сфері готельного бізнесу такі альянси полягають між декількома великими компаніями з різними цілями, в числі яких може бути здійснення спільної або партнерської маркетингової та рекламної діяльності, створення єдиної мережі збуту і реалізації послуг і т. п. Основний мотив такого об'єднання полягає в просуванні торгових марок готельних компаній на ринку [14, 27].

З розвитком туризму і включенням даної сфери в загальні процеси глобалізації стало можливим проникнення в туристський бізнес транспортних, торгових, промислових, банківських, страхових та інших компаній.

Слід також зазначити, що близько 70 % ринку авіатransпортних послуг складають пасажирські перевезення, а відсоток від загального числа світових туристських прибуттів, що припадає на повітряний транспорт, постійно зростає. Так, згідно зі статистикою Всесвітньої туристської організації, з 2012 року по 2019 рік частка авіаперевезень збільшилася з 46% до 58%, тоді як наземний транспорт за той же період скоротився з 49% до 39%. (рис. 1.3).

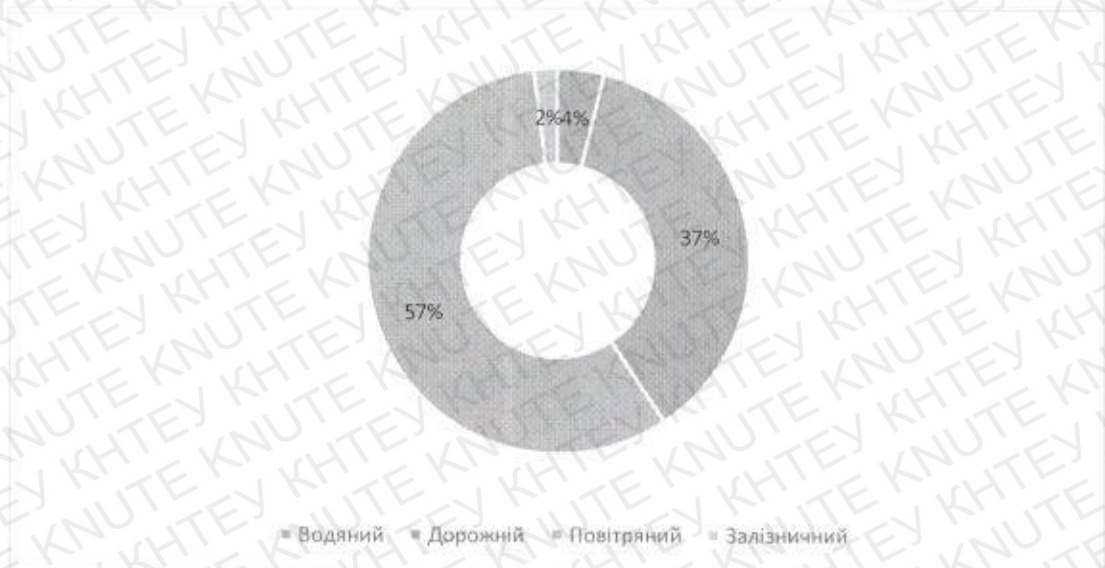

Рис. 1.3. – Структура видів транспорту, що використовуються для туристських цілей, у %

Джерело: складено автором на підставі [17].

У зв'язку зі збільшенням попиту на сервіси повітряного транспорту, будуються позитивні прогнози про те, що світові альянси авіакомпаній будуть і далі розвиватися високими темпами.

Процес глобалізації в сучасному світі зачіпає такі проблеми як збереження культури різних народів, а також захист екології та навколишнього середовища.

Дані проблеми були також порушені і в сфері туризму. Так в 1992 році ООН була прийнята програма «Порядок денний на XXI століття» («Agenda 21»). У 1995 році Всесвітня туристська організація, Всесвітня рада з подорожей і туризму (ВСІПТ) і Рада землі («Earth Council») розробили документ «Порядок денний на XXI століття для галузі подорожей і туризму» («Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry»). Головною метою даних документів є збереження культури, екології та біологічного різноманіття навіть в умовах швидких темпів розвитку світового туризму. Головна ідея – створення так званого «стійкого туризму». Головною метою даного напрямку є повсюдний розвиток туризму без шкоди для місцевої автентичної культури, звичного укладу життя місцевого населення і природного середовища.

Виходячи з цього можна стверджувати, що значення туризму в сучасному світі визнається світовими організаціями та об'єднаннями.

У свою чергу феномен сталого розвитку туризму – задоволення потреб і очікувань як туристів, так і місцевого населення без нанесення шкоди місцевій території і навколишньому середовищу – сформував новий вид туризму: «стійкий туризм».

Схоже поняття має і такий вид туризму як «відповідальний туризм», званий також альтернативним або етичним туризмом. Цей напрямок туризму передбачає прояв обережного і дбайливого ставлення як до природи, так і до місцевої культури не тільки з боку підприємств індустрії туризму, а й самих туристів.

Зі зростанням економічного добробуту людей туризм став доступним для багатьох категорій населення, таких як пенсіонери, молодь, школярі та сім'ї з дітьми, а також людей з ОВЗ (обмеженими фізичними можливостями). Дана тенденція призвела до появи ще одного виду туризму – «доступного туризму». Метою цього напрямку є створення послуг і спеціальних зручностей, які дозволили б людям зі специфічними потребами і потребами, до яких відносяться люди з ОВЗ і дієтичними або алергічними обмеженнями, безперешкодно здійснювати подорожі в будь-яку точку світу.

Таким чином, в XXI столітті туризм вже став міжнародним явищем. Активні процеси глобалізації відображаються в появі міжнародних туристських організацій і комерційних компаній, електронній торгівлі туристськими послугами через Інтернет, залученні в сферу туризму і подорожей нових верств населення, а також підвищенню відповідальності туристів і туристських організацій по збереженню навколишнього середовища і культурної спадщини.

1.2. Вплив туризму на міжнародні відносини та розвиток країн

Туризм є джерелом виникнення і розширення міжнародних контактів і валютних надходжень, впливає на різні галузі економіки і виконує роль каталізатора соціально-економічного розвитку як окремих країн і регіонів, так і всього світу в цілому. Туризм також стимулює активізацію співпраці та встановлення взаємозв'язку між різними державами та територіальними регіонами. Вплив туризму можна розділити на дві сфери: вплив, що чиниться на розвиток країн і вплив, що чиниться на відносини між країнами і Міжнародні відносини.

У XXI столітті роль індустрії туризму має великий вплив на економіку як розвинених, так і країн, що розвиваються. Так, для острівних держав з невеликими територіями, наприклад, країн Карибського басейну, туризм приносить до 3/4 ВВП країни і забезпечує робочими місцями більшу частину

населення. Згідно зі статистикою ЮНВТО, яка представлена на рис. 1.4, в 2019 близько 40% всіх туристських прибуттів концентрувалися в таких країнах як Франція, Іспанія, США, Китай, Італія, Туреччина, Мексика, Німеччина, Таїланд і Великобританія.

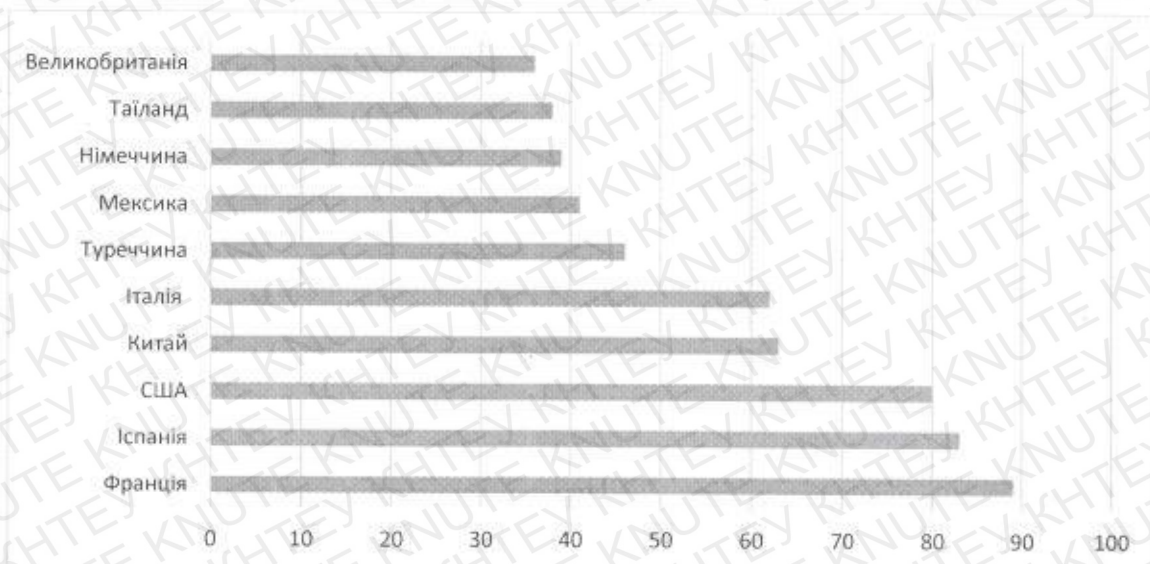

Рис. 1.4. – Рейтинг країн по туристським прибуттям на 2019 рік

Джерело: складено автором на підставі [16].

Згідно зі статистикою того ж року, деякі з даних держав також входять до списку країн, яким туризм приносить значні доходи.

На частку США, Іспанії, Франції, Таїланду, Великобританії, Італії, Австралії, Німеччини, Японії та Китаю припадає майже 50% всіх світових доходів від туризму, як показано на рис. 1.5

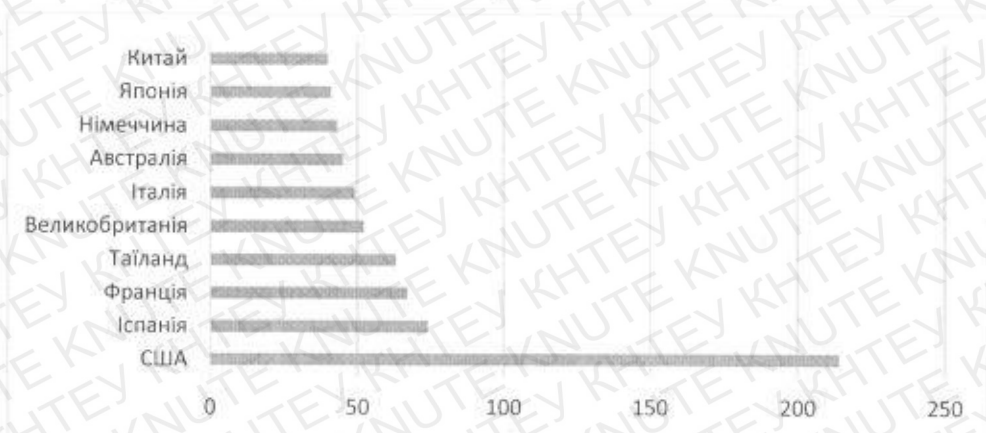

Рис. 1.5. – Рейтинг країн за доходами від туризму на 2019 рік

Джерело: складено автором на підставі [16].

Наведена статистика доводить важливість ролі туризму для розвитку окремих країн.

Слід також зазначити, що в країнах з перехідною економікою туризм може сприяти трансформації суспільства – долученню до культурних, економічних та інших цінностей.

В цілому туризм впливає на забезпечення зайнятості населення, розвиток приватного бізнесу і галузей, що обслуговують сферу туризму (будівництво, транспортне сполучення, область обслуговування і надання послуг і т.д.). Крім цього, туризм надає великі можливості для розвитку малого та середнього бізнесу.

Туристична галузь також є джерелом валютних надходжень, засобом формування ВВП і фактором, що стимулює зростання платіжного балансу країни.

Супутню роль у розвитку держав також можуть виконувати сучасні транснаціональні корпорації (ТНК), у тому числі компанії у сфері туризму (такі як великі авіакомпанії та мережі готелів). Поява ТНК в туристському секторі з одного боку сприяє розвитку туризму в певній державі, але з іншого боку призводить до того, що частина місцевого ринку країни буде підконтрольна ТНК. Особливо вплив ТНК може поширюватися на слаборозвинені країни, в яких у компаній з'являється можливість монополізувати частину туристського сектора, а значить, і економіки приймаючої країни. Наприклад, ТНК здатні чинити тиск на уряд з тим, щоб воно збільшило витрати на інфраструктуру, тим самим сприяючи будівництву нових аеропортів або зміні сформованої системи наземного транспорту.

Крім економіки окремих країн туризм також має і інші сфери впливу.

Наприклад, через туристичні поїздки іноземні громадяни можуть отримати уявлення про ту чи іншу державу, а значить країна може сформувати свій імідж (репутацію) на міжнародній арені.

Репутація створюється з дій, здійснюваних країною як у внутрішніх справах, так і зовнішніх, що вживаються на світовій арені. Світова громадська думка може впливати на державу і здійснювану ним політику у сфері права, економіки, культури і ін. В ХХІ столітті зростає вплив таких факторів як імідж і зовнішньополітичних образ країни, з-за чого державним і урядовим органам доводиться звертати все більшу увагу на образ своєї держави в очах світового спів товариства.

Туристи, які відвідали ту чи іншу країну, стають свідками різних явищ суспільного життя і після повернення на батьківщину перетворюються в своєрідних «трансляторів» приймаючою їх держави. Як наслідок, підвищення престижу країни може призвести до зміцнення співпраці як на міждержавному рівні, так і в приватних аспектах (наприклад, співпраця у сфері торгівлі та бізнесу через приватне комерційне підприємництво та транснаціональні корпорації).

Згідно Закону України «Про туризм», під туризмом маються на увазі навіть поїздки на територію країни на період менше 24 годин (Стаття 1, визначення терміну «турист» як суб'єкта туристської діяльності). Таким чином, туризм є засобом створення позитивного враження про країну, яке може здійснюватися за мінімальний термін [1].

Також туризм може впливати на соціально-економічний розвиток окремих регіонів країни. Зростання туризму в регіоні сприяє утворенню нових робочих місць, появі нової і поліпшенню вже наявної інфраструктури, а також підвищенню рівня культурного розвитку. Туризм також впливає на поліпшення транспортної доступності регіону, збільшення інвестиційних надходжень і припинення масового відтоку населення, що покращує і демографічну ситуацію регіону. Слід також зазначити, що в територіальних областях, віддалених від промислових і культурних центрів країни, часто тільки туризм може сприяти розвитку регіону.

Крім перерахованих сфер впливу туризм також сприяє збільшенню впливу держав на міжнародній арені. З одного боку, туризм може стати

інструментом виходу країни на міжнародний ринок. Крім того, що туризм впливає на розвиток окремих країн, він також впливає на відносини між країнами, як двосторонні, так і багатосторонні.

Слід також зазначити, що одним з напрямків основної діяльності ЮНВТО є зміцнення на міжнародному рівні співпраці країн з метою розвитку туризму, для чого дана організація розробляє поради та рекомендації, надає підтримку країнам з питань туризму, в тому числі створення проектів і планів розвитку, обґрунтувань в технічній, інвестиційній та інших сферах і т. д.

Крім всіх перерахованих вище аргументів туризм також може мати сильний вплив на Міжнародні відносини як елемент «м'якої сили».

Одночасно з цим, згідно з деякими теоріями, політика «м'якої сили» відрізняється від інших політичних методів лише в тому, що при її використанні «можна очікувати нанесення відносно меншої шкоди», ніж при застосуванні інших політичних інструментів. В даному випадку політика «м'якої сили» може полягати навіть в примусі до певних дій або нав'язаної ким-небудь моделі поведінки, наприклад, шляхом введення економічних санкцій щодо тієї чи іншої держави. Однак, незважаючи на неоднозначність концепції «м'якої сили», з початку XXI століття вона починає активно використовуватися в політиці різних країн, так як минулі методи впливу істотно обмежуються або стають неможливими через обмеження міжнародного права і збільшеної чутливості світової спільноти до примусу.

Використання туризму при проведенні політики «м'якої сили» можна простежити на прикладі Китаю як однієї з небагатьох країн світу, в якій проводиться державна політика у сфері виїзного туризму. Уряд КНР використовує туризм, як засіб для розвитку відносин з певними країнами, так і для введення санкцій щодо інших країн. Враховуючи величезні розміри китайського ринку виїзного туризму, країна може істотно вплинути на галузь міжнародного туризму.

Існують і інші аргументи впливу туризму на Міжнародні відносини. Туризм є однією з причин виникнення терпимості і толерантності до культурних особливостей інших держав. Виходячи з цього, можна стверджувати, що туризм є своєрідним чинником і рушійною силою процесів культурної інтеграції та глобалізації між країнами. Поряд з цим, у сфері туризму глобалізація є причиною збільшення туристських потоків, надходження грошових коштів і швидкого зростання сфери послуг. Нарешті, туризм може впливати на розвиток двосторонніх відносин між країнами. У сучасному світі, при укладанні двосторонніх угод в різних областях діяльності (наприклад, угод про розвиток торгових відносин, взаємодії приватного бізнесу, створення великих соціально-економічних проектів між двома країнами) часто також укладається і угода в галузі розвитку туризму між двома даними країнами. Виходячи з цього, туризм може виступати як додатковим «мостом», що сприяє розвитку відносин між країнами, так і найпершим «мостом», з якого може початися співпраця між державами.

Висновки до розділу 1.

Міжнародна туристична галузь – це галузь міжнародної економіки, що характеризується регулярними тимчасовими виїздами осіб з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [12, 63].

В даний час існує більше 200 міжнародних туристських організацій, в числі яких Всесвітня туристська організація (UNWTO), Всесвітня рада з туризму і подорожей (WTTC), Міжнародний туристський альянс (AIT), Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA), Міжнародна асоціація морських пасажирських перевізників (IPSA), Міжнародна готельна Асоціація (MGA) та інші.

У XXI столітті туризм має значний вплив як на розвиток окремих країн, так і на відносини між країнами. Серед сфер впливу туризму на розвиток окремо взятих держав можна виділити економіку країни, імідж і репутацію країни, соціально-економічний розвиток окремих регіонів країни,

а також вплив країни на міжнародній арені. У сфері міжнародного співробітництва туризм впливає на світові процеси інтеграції та глобалізації, в тому числі і культурної, а також на розвиток як двосторонніх, так і багатосторонніх відносин в інших областях діяльності крім туризму.

Ми можемо виділити наступні показники світової економіки, на які здійснює вплив міжнародна туристична галузь:

- 1) ВВП країн світу.
- 2) Рівень зайнятості країн прийому/виїзду.
- 3) Платіжний баланс країн прийому/виїзду.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що туристична галузь є своєрідним чинником і рушійною силою процесів культурної інтеграції та глобалізації між країнами. Також туристична галузь впливає на поліпшення транспортної доступності регіону, збільшення інвестиційних надходжень і припинення масового відтоку населення, що покращує і демографічну ситуацію регіону.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID - 19 НА МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ

2.1 Вплив COVID - 19 на міжнародний туризм

У 2019 році Глобальна індустрія туризму забезпечувала (прямо і побічно) близько 330 млн. робочих місць, що еквівалентно 10,3% від загального рівня зайнятості, тобто одному з 10 робочих місць у світі. На кожне робоче місце, безпосередньо створене в сфері туризму, побічно або опосередковано створюється близько півтора додаткових робочих місць. Одні лише трудомісткі підгалузі готелів і ресторанів дають роботу 144 млн. чоловік по всьому світу. До їх числа входять близько 44 млн. самозайнятих працівників і 7 млн. працедавців. Більшість туристичних підприємств складають мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) з менш ніж 50 працівниками. Приблизно 30% всієї робочої сили зайнято в компаніях з 2 – 9 працівниками. Пандемія має величезний вплив на туристичні підприємства і доходи їх працівників.

Пандемія COVID-19, також відома як пандемія коронавірусу, викликана гострим респіраторним синдромом коронавірус 2 (SARS-CoV-2). Ця пандемія була вперше виявлена в Ухані, Китай, у грудні 2019 року.

Пандемія COVID-19 має великий вплив на економіку та зайнятість у світі. Туристична галузь сильно страждає від заходів, необхідних для стримування пандемії, і малоімовірно, що вона повернеться до нормального стану найближчим часом. Навіть після поступового зняття стримуючих заходів підприємства, які вижили, ймовірно, будуть і далі стикатися з викликами повільного відновлення. За оцінками МОП, пандемія може призвести до втрати 305 млн. робочих місць, багато з яких знаходяться в секторі туризму.

Пандемія і глобальні зусилля по її стримуванню можуть привести до скорочення міжнародної економіки туризму на 45-70%. Впливу пандемії

піддаються і галузі внутрішнього туризму, оскільки, за оцінками, стримуючі заходи обмежують свободу пересування приблизно половини населення земного шару. Проте, внутрішній туризм, як очікується, відновиться швидше, ніж Міжнародна туристична індустрія.

Готелі, ресторани, туроператори, авіаперевізники і круїзні компанії призупинили свою діяльність на невизначений термін. У підгалузях готелів і ресторанів 51 млн. підприємств опинилися в надзвичайно складних умовах для ведення бізнесу, що серйозно позначається на можливостях працевлаштування. У зв'язку з різким падінням економічної активності працівники трудомісткої індустрії туризму стикаються з катастрофічним скороченням робочого часу, потенційною втратою роботи і загострюються проблемами на шляху до гідної праці.

Глибокому негативному впливу піддаються всі галузі, на які туризм надає істотний мультиплікативний ефект, включаючи цивільну авіацію, ремісниче виробництво, сільське господарство і постачання продовольства і напоїв. Скасування рейсів і закриття аеропортів призвели до тимчасової втрати понад 10 млн. робочих місць в цивільній авіації.

Іншою проблемою є високий рівень неформальної зайнятості в туристичному секторі частково через його сезонний характер, який посилюється слабким режимом регулювання і правозастосування і низьким рівнем організації працівників. Дефіцит гідної праці, що виявляється в надмірній тривалості робочого часу, низькій заробітній платі, відсутності соціального захисту та гендерної дискримінації, найбільшою мірою відзначається в неформальній економіці. Трудові мігранти, жінки та молодь більш вразливі до неформальної та випадкової зайнятості.

У 1 кварталі 2020 року пандемія, як повідомлялося, поширилася більш ніж на 200 країн. МВФ (2020) прогнозував, що пандемія COVID-19 призведе до падіння світового економічного зростання на 3% в 2020 році. Економічне зростання в розвинених країнах знизилось на 6,1%, в той час як економічне зростання в країнах з ринком і економіках, що розвиваються знизилось на

1%. Світова торгівля, за прогнозами, впала між 13% і 32% в 2020 році, тому що пандемія COVID 19 порушує нормальну економічну активність і життя в усьому світі. Глобальний рівень інфляції прогнозується на рівні 3% в 2020 році. Рівень інфляції в розвинених країнах приблизно 0,5%, в той час як в країнах з ринками, що формуються і економіками, що розвиваються – 4,6%. ЮНКТАД (2020) передбачила, що потік глобальних прямих іноземних інвестицій (ПІІ) різко скоротиться до 40% протягом 2020-2021 років, досягнувши найнижчого рівня за останні два десятиліття.

Враховуючи високу невизначеність щодо тривалості пандемії в різних частинах регіону та пов'язані з нею надзвичайні та подальші заходи щодо пом'якшення наслідків, важко оцінити короткострокові, середньострокові та довгострокові наслідки пандемії для туризму.

Щоб зменшити поширення цієї пандемії, усі країни ввели блокування, широко обмежили міжнародні поїздки, заборони на всіх іноземних відвідувачів; обмеження на поїздки з різних місць з підтвердженими випадками. Інші обмеження, такі як призупинення всіх комерційних міжнародних рейсів, всі мандрівники піддаються 14-денному карантину, всі Візові операції припиняються. ЮНВТО встановила, що 93% напрямків у Європі повністю закрили кордон для міжнародного туризму. В Америці ця частка досягає 82%, в Азіатсько-тихоокеанському регіоні – 77%, на Близькому Сході – 70% і в Африці – 60%.

Призупинення міжнародних рейсів призвело до того, що число глобальних рейсів скоротилося більш ніж наполовину. Багато авіакомпаній скорочують пропускну здатність через політику розсадки пасажирів на відстані, тому кількість пасажирів різко спала. За оцінками IATA (2020), криза COVID-19 призведе до того, що світові доходи авіакомпаній від пасажирських перевезень впали на 314 мільярдів доларів США в 2020 році, або приблизно на 55% в порівнянні з 2019 роком. Тим часом, авіакомпанії Азіатсько-Тихоокеанського регіону зазнали найбільшого зниження виручки на 113 мільярдів доларів США в 2020 році або на 50% в порівнянні з 2019

роком. В результаті пандемії COVID-19, за оцінками IATA, попит на авіаційний транспорт, вимірюваний в кілометрах вантажних тонн в лютому 2020 року, знизився на 1,4% в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року.

Майже 80% торгівлі здійснюється з використанням морських перевезень, тому порушення морських перевезень може завдати шкоди торговим потокам і порушити ланцюжки поставок. Обмежувальна політика під час пандемії COVID-19 серйозно вдарила по морських перевезеннях. Багато великих портів ввели обмеження на судна і екіпаж, в тому числі заборона, яка зупинила зміну екіпажів. Це призвело до того, що відвантаження контейнерів, сухих сипучих вантажів і нафтових танкерів скоротилася. Обмеження на поїздки також завдають шкоди сектору розміщення.

За оцінками STR (2020), готельна індустрія у всіх регіонах світу зафіксувала двозначне зниження глобального доходу на один доступний номер, причому найбільше зниження зафіксовано в Азії (67,8%) і Європі (61,7%).

ЮНВТО (2020) повідомила, що пандемія COVID-19 призвела до скорочення міжнародних туристичних прибуттів на 22% у першому кварталі 2020 року і скоротилася на 60-80% протягом всього 2020 року. Останні дані ЮНВТО показують, що число туристів, які прибули в березні, скоротилося на 57% після того, як у багатьох країнах почалися блокування, а також широкі обмеження на поїздки, закриття аеропортів і національних кордонів. Це означає втрату 67 мільйонів міжнародних прибутків і близько 80 мільярдів доларів доходів (експорт від туризму). Якщо це зниження продовжиться до 80% в порівнянні з 2019 роком, то, за оцінками, міжнародні туристи скоротяться на 850 млн. – до 1,1 млрд. доларів, втрати експортних доходів складуть 910 млрд. доларів – до 1,2 трлн доларів, 100-120 млн. ризикованих робочих місць.

Оскільки багато урядів вводять обмеження на поїздки, індустрія туризму зіткнулася з депресією в порівнянні з іншими секторами в світі. У таблиці 2.1 вказані кількість захворювання COVID-19 у світі.

Випадки захворювання COVID-19 у 2020 році – Таблиця 2.1.

	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень
Загальне число випадків захворювань	9826	85225	799674	3135141	6028755	10273541	17106007
Смертність	213	2921	38516	227741	368973	505311	668910

Джерело: складено автором на підставі [20].

Спалах COVID-19 створив критичні проблеми для глобального туристичного сектора. Таким чином, за оцінками ЮНВТО, глобальні Міжнародні туристичні потоки можуть скоротитися на 20-30 відсотків з втратою від 30 до 50 мільярдів доларів США.

Наявні в ЮНВТО дані вказують на 22%-ве скорочення міжнародних туристичних прибуттів у першому кварталі 2020 року і 57%-ве скорочення туристичних прибуттів у березні. Це означає втрату 67 мільйонів міжнародних в'їздів у першому кварталі 2020 року порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Що стосується регіонів, то в Азіатсько-тихоокеанському регіоні, першому регіоні, постраждалому від впливу COVID-19, в першому кварталі 2020 року спостерігалось зниження числа туристів на 35%. З 19%-вим зниженням числа туристів.

Якщо проаналізувати найбільш відвідуванні регіони світу, а також враховуючи внутрішній туризм, то можемо зробити висновок, що Європа стала другим найбільш постраждалим регіоном в туристичній індустрії.

Збір інформації про прибуття міжнародних туристів в 2020 році по місяцях був утруднений через відсутність доступних даних.

Приїзд іноземних туристів може бути оцінений за даними про міжнародні туристські прибуття в 2019 і 2020 роках, як зазначено в Таблиці 2.2.

Міжнародні туристичні прибуття по місяцях (січень-червень 2020 – світові дані) – Таблиця 2.2

Рік	Приїзд туристів (тис.)					
	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
2019	96563	94375	107308	117657	120543	135669
2020	98453	83408	48313	3653	2837	-

Джерело: складено автором на підставі [21].

Згідно з даними ЮНВТО, число міжнародних туристів різко скоротилося в 2020 році.

Розглянемо ряд країн найбільш популярних серед туристів:

Рис. 2.1. Частка туристичної галузі у ВВП країни (станом на 2020 рік)

Джерело: складено автором на підставі [23].

Як видно на Рисунку 2.1. частка туристичної галузі в національній економіці становить від 4-5% у Польщі і до 20-25% у невеликих країн на зразок Кіпру, Хорватії та Чорногорії. У провідних європейських країнах з

диверсифікованою економікою частка туризму становить вагомі 8,5-15% [23]. Індустрія авіаперевезень є одним з найбільш постраждалих секторів в доходах через спалах COVID-19. Причина – це обмеження на поїздки, заборонами на поїздки і скасуваннями рейсів у зв'язку з розширенням пандемії. Наявні дані Міжнародної організації цивільної авіації (МОЦА) свідчать про 38-відсоткове зниження загальної світової пропускну здатності в Березні 2020 року. За даними МОЦА, число міжнародних пасажирів скоротилося з 44% до 80% в 2020 році через спалах COVID-19. Азіатсько-Тихоокеанський регіон (98%) демонструє найбільше падіння, рівень почав знижуватися раніше, з введенням обмежень на поїздки в Китай. Бронювання авіаквитків з Європи (76%), Америки (67%), Африки та Близького Сходу (65%) різко скоротилося в першому кварталі 2020 року. МОЦА прогнозує загальний збиток авіаційної галузі в розмірі 113 мільярдів доларів США. Світові готелі стикаються зі скасуванням бронювань. Готельна індустрія втратила 150 мільярдів доларів, в основному торкнувшись працівників галузі.

Таким чином, вплив COVID-19 на готельну індустрію можна оцінити за допомогою скасування бронювання номерів і статусу працівників готельної індустрії. Готельна індустрія у всіх регіонах світу зафіксувала масове падіння світового доходу на один доступний номер, наприклад, в Азії (67,8%) і Європі (61,7%). Глобальна зайнятість в країнах значно знизилася в березні 2020 року – з 20% до більш ніж 70% у всьому світі. Негативний зв'язок між вірусними спалахами в туристичному секторі був проілюстрований попередніми дослідженнями, заснованими на вірусі Ебола і спалаху ТОРС. Пандемія COVID-19 – це найважчий вірусний спалах, який критично вплинув на світову економіку, в порівнянні з попередніми спалахами. Дані ЮНВТО також свідчать про те, що в 2020 році через пандемією коронавірусу в усьому світі число міжнародних туристів скоротилося на 850 млн – 1,1 млрд осіб, а експортні доходи від туризму скоротилися на 910 млрд – 1,2 трлн доларів США. Це також призвело до того, що 100-120 мільйонів прямих туристичних робочих місць опинилися

під загрозою. Вищенаведені висновки виявили негативний зв'язок між пандемією COVID-19 і туристичним сектором.

2.2 Туристична галузь і COVID-19: економічні наслідки пандемії.

Міжнародний туризм виявився одним з секторів, найбільш постраждалих від пандемії COVID-19, яка серйозно позначається на економіці, отриманні людьми засобів до існування, системі суспільних послуг і обмежує спектр можливостей на всіх континентах. Хоча одним з пріоритетних завдань має бути збереження залежних від цього сектора джерел засобів до існування, в той же час відновлення туристської діяльності відкриває перспективи для проведення перетворень з акцентом на те, щоб регулювати вплив пандемії на відвідувані туристами напрямки і формувати у населення і працюючих в цій сфері компаній більш високий потенціал протидії за допомогою здійснення інновацій, цифровізації, забезпечення стійкості і налагодження партнерських зв'язків [21].

За даними за 2019 рік, на частку туризму припадало 7% обсягу світової торгівлі, і цей сектор, в якому зайнятий кожен десятий житель планети, через складний виробничо-збутовий ланцюжок взаємопов'язаних галузей забезпечує засобами до існування мільйони людей в розвинених і країнах, що розвиваються. У міру того, як кордони закривалися, готелі припиняли роботу і різко зменшився обсяг повітряних перевезень, кількість міжнародних туристів скоротилася на 56 %, а втрати туристського сектора за перші п'ять місяців 2020 року склали 320 млрд. дол. США, що більш ніж втричі перевищує втрати в період глобальної економічної кризи 2009 року. Уряди намагаються компенсувати втрату доходів, які необхідні для фінансування державних послуг, включаючи соціальну сферу і захист навколишнього середовища, і дотримання термінів погашення боргових зобов'язань.

Проаналізуємо країни, що спеціалізуються на прийомі іноземних туристів, які більш уразливі для ситуацій із закриттям авіасполучення (рис.2.2).

Рис. 2.2. – Кількість іноземних туристів в 2020 році, млн. чол.

Джерело: складено автором на підставі [21].

Німеччина до початку пандемії була джерелом туристів для Іспанії, Франції, Італії, Туреччини та Єгипту.

Якщо аналізувати періоди до пандемії і під час пандемії, то бачимо наступні дані по кількості туристів (рис.2.3.).

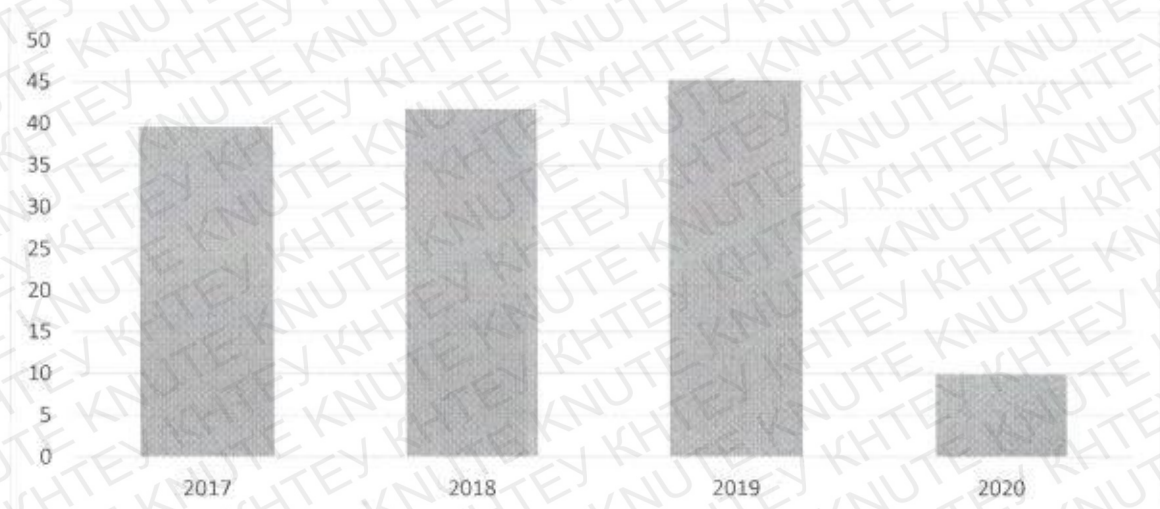

Рис. 2.3. – Аналіз періодів до пандемії та після, млн. чол.

Джерело: складено автором на підставі [21].

У 2017-2019 роках спостерігалось стійке зростання виїзного потоку українців (рис.2.3). За підсумками 2017 року кількість зарубіжних поїздок досягла 39,6 млн. основними напрямками стали такі країни як Туреччина (4,5 млн поїздок), Абхазія (4,3 млн поїздок) і Фінляндія (3,3 млн поїздок). У 2018 році число зарубіжних поїздок продемонструвало позитивну динаміку (+5,9%) [21].

У 2019 році число туристичних поїздок досягло 45,3 млн, приріст склав 8,0%, який був забезпечений збільшенням числа подорожей.

У 2020 році відбулося рекордне стиснення туристичного потоку з причини поширення коронавірусної інфекції. Сукупний виїзний потік українців скоротився на 71,9% і склав 9,9 млн осіб.

Судячи зі сценаріїв для цього сектора, число міжнародних туристів в 2020 році зменшилося на 58-78 %, що призвело до скорочення обсягу доходів від туризму з 1,5 трлн. дол. США в 2019 році до 310-570 млрд. дол. США в 2020 році. Внаслідок цього під загрозою опиняються понад 100 мільйонів робочих місць, безпосередньо пов'язаних з туризмом, багато — на мікро-, малих і середніх підприємствах (ММСП), на яких великий відсоток робочої сили складають жінки і молодь. У найбільш вразливому становищі перебувають працівники неформального сектора.

Жодна країна не уникла серйозних втрат у своєму туристському секторі – від Італії, де частка туризму в Національному ВВП становить 6 %, до Палау, де туризм забезпечує майже 90 % всього експорту. Ця криза стала серйозним потрясінням для розвинених країн і послужила причиною того, що найбільш вразливі верстви населення і країни, що розвиваються фактично опинилися в умовах надзвичайної ситуації. Стурбованість викликають наслідки кризи для малих острівних держав, що розвиваються (МОДР), найменш розвинених країн (НРК) і багатьох африканських країн. В Африці в 2019 році на частку цього сектора припадало 10 % всього експорту [21].

Наслідки COVID-19 для туризму чреваті зростанням бідності і нерівності і таять в собі небезпеку звести нанівець результати зусиль по

збереженню природи і культури. Через пандемію також існує ризик уповільнення прогресу в досягненні цілей в галузі сталого розвитку. Туризм безпосередньо згадується в трьох цілях: «гідна робота і економічне зростання», «відповідальне споживання і виробництво» і «збереження морських екосистем».

Для жінок, сільських громад, корінних народів та багатьох інших історично маргіналізованих груп населення туризм є засобом інтеграції, розширення прав і можливостей та отримання доходу. Завдяки туризму стало можливим забезпечити надання послуг у віддалених районах, підтримати економічне зростання на селі, забезпечити доступ до професійної підготовки і робочих місць, а також часто змінити оцінку і розуміння населенням і суспільством в цілому справжньої цінності культурної і природної спадщини своїх країн.

Взаємопов'язаний характер туризму і настільки багатьох інших сфер життя суспільства означає, що нинішня криза також ставить під загрозу внесок цього сектора в досягнення і інших цілей, зокрема цілей, що стосуються встановлення гендерної рівності або зменшення нерівності між країнами і всередині країн.

Туризм, пов'язаний з природою і океанами, є важливим стимулом до подорожей і джерелом доходів. За даними дослідження, проведеного в 2015 році спеціалізованою установою організації Об'єднаних Націй — Всесвітньою туристською організацією (ЮНВТО), 14 африканських країн отримують у вигляді зборів за доступ на охоронювані природні території близько 142 млн. дол. США. Припинення туристської діяльності означає, що багато охоронюваних територій і громади, які проживають навколо них кілька місяців не отримували доходу, при цьому багато з них не мають доступу до системи соціального захисту і виживають в значній мірі завдяки туризму. Втрата доходів від туризму створює ще більшу небезпеку для біорізноманіття в охоронюваних та інших природоохоронних територіях, в яких здебільшого і здійснюється туризм, пов'язаний з дикою природою. Не

маючи інших можливостей, люди можуть почати надмірно експлуатувати природні ресурси або для власного споживання, або з метою отримання доходу [21].

У той же час туристський сектор характеризується високим ступенем впливу на клімат і навколишнє середовище, оскільки вимагає споживання великої кількості енергії і палива і створює навантаження на системи земельних ресурсів.

Зростання туризму в останні роки поставило під загрозу досягнення цільових показників, встановлених в Паризькій угоді. Викиди парникових газів, пов'язані з транспортним забезпеченням туризму, оцінюються приблизно в 5 % від усіх викидів антропогенного походження, і їх обсяг може різко зрости, якщо відновлення цього сектора не буде здійснюватися відповідно до цілей в області клімату. Інтерес до подорожей в першу чергу стимулюють існуючі в світі багатство традицій, культури і різноманітність. Наслідки COVID-19 для туризму створюють додаткове навантаження в плані збереження культурної спадщини, а також на культурну та соціальну структуру громад, особливо корінних народів та етнічних груп.

Так, в результаті закриття ринків ремісничих виробів, продукції та інших товарів особливо сильно постраждали доходи жінок, що належать до корінних народів. Різко впали і доходи культурних організацій. Під час кризи 90 % країн повністю або частково закрили об'єкти Всесвітньої спадщини, і були тимчасово закриті близько 85 000 музеїв. Туристична галузь як сектор, побудований на взаємодії між людьми, є одним з основних засобів пропаганди культури і сприяння міжкультурному діалогу і взаєморозумінню.

В міру того, як в деяких частинах земної кулі індустрія подорожей поступово відновлює свою роботу, обмежені можливості підключення до систем зв'язку і відсутність впевненості у споживачів, невідомість щодо сценаріїв розвитку пандемії і наслідки економічного спаду створюють для туристичної галузі небувалі проблеми. Ключем до прискорення процесу відновлення є підтримка мільйонів громадян, залежних від сектора,

постраждалого в результаті тривалої бездіяльності, і створення умов для екологічного і відповідального туризму, безпечного для приймаючих громад, працівників і самих подорожуючих [19].

Висновки до розділу 2.

Пандемія COVID-19 має руйнівний вплив на економіку та зайнятість у світі. Індустрія туризму сильно страждає від заходів, необхідних для стримування пандемії, і малоімовірно, що вона повернеться до нормального стану найближчим часом..

Готелі, ресторани, туроператори, авіаперевізники і круїзні компанії призупинили свою діяльність на невизначений термін. Призупинення міжнародних рейсів призвело до того, що число глобальних рейсів скоротилося більш ніж наполовину. Багато авіакомпаній скорочують пропускну здатність через політику розсадки пасажирів на відстані, тому кількість пасажирів різко падає.

Спалах COVID-19 створив критичні проблеми для глобального туристичного сектора. Таким чином, за оцінками ЮНВТО, глобальні Міжнародні туристичні потоки можуть скоротитися на 20-30 відсотків з втратою від 30 до 50 мільярдів доларів США.

За даними за 2019 рік, на частку туризму припадало 7 % обсягу світової торгівлі, і цей сектор, в якому зайнятий кожен десятий житель планети, через складний виробничо-збутовий ланцюжок взаємопов'язаних галузей забезпечує засобами до існування мільйони людей в розвинених і країнах, що розвиваються.

Число міжнародних туристів в 2020 році зменшилося на 58-78 %, що призвело до скорочення обсягу доходів від туризму з 1,5 трлн. дол. США в 2019 році до 310-570 млрд. дол. США в 2020 році. Внаслідок цього під загрозою опиняються понад 100 мільйонів робочих місць, безпосередньо пов'язаних з туризмом.

Таким чином, ми можемо виділити наступні негативні наслідки для світової туристичної галузі, що стали наслідком впливу пандемії COVID-19:

- 1) Закриття (ліквідація) авіакомпаній, туристичних фірм, готелів, закриття аеропортів;
- 2) падіння експортної виручки від міжнародного туризму на 20%.
- 3) кількість міжнародних туристів скоротилась в середньому на 20-30%
- 4) 100-120 мільйонів робочих місць у сфері туризму, що знаходяться під загрозою ліквідації.
- 5) втрата 2,8 відсотка обсягу світового ВВП за 2020 рік.

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ЩОДО ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ КРИЗИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ

3.1 Заходи щодо пом'якшення наслідків пандемії COVID-19

Функціонування туристичного сектора роблять його повністю залежним та вразливим від пандемії COVID-19. По-перше, на відміну від інших послуг (наприклад, страхування, фінансів та телекомунікацій), туризм та пов'язана з ним діяльність вимагають фактичного (фізичного) пересування світом та перетину кордонів для отримання такого виду послуг. Заходи щодо обмеження мобільності в контексті пандемії зачіпають три режими поставок відповідно до Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГУТП): споживання за кордоном, комерційна присутність і пересування фізичних осіб. Глобальні обмеження на поїздки, закриття кордонів та інші надзвичайні заходи щодо стримування COVID-19 мали негайний негативний вплив на туризм і пов'язані з ним сектори, оскільки все менше людей подорожують.

По-друге, на відміну від товарів, які все ще можуть бути вироблені, збережені і спожиті на більш пізньому етапі, припинення торгівлі послугами означає, що це втрачені доходи і вони не можуть бути відшкодовані пізніше. Крім того, потенціал та інфраструктуру вздовж ланцюжка поставок туризму, одного разу втрачені, практично неможливо відновити, особливо для невеликих, вразливих економік.

По-третє, туризм є критично важливим сектором для багатьох країн, оскільки він створює робочі місця та іноземну валюту. Це також один з найбільш динамічних секторів економіки, що має важливі зворотні і прямі зв'язки і мультиплікативний ефект у багатьох виробничих секторах і видах діяльності в ланцюжку створення доданої вартості туризму. Його трудомісткість відкриває широкі можливості для послідовної зайнятості, розвитку навичок і підприємництва, особливо для жінок і молоді, маргіналізованого населення, що проживає в сільських районах, а також малих і середніх підприємств (МСП). Зокрема, це дозволяє неформальному

некваліфікованому сектору стати експортерами послуг: від роздрібно́ї торгівлі ремісничими виробами та пропозиції послуг гiда або спiльноти, спадщини та культурного досвiду до надання житла на дому. Вiдповiдно, цей сектор може стати величезним драйвером сталого економiчного розвитку.

Малi держави стикаються з проблемами, зумовленими унiкальними особливостями iх економiки, якi посилюються економiчними наслiдками пандемii. Оскiльки пандемiя мала поетапний вплив на весь свiт, деякi краiни почали здiйснювати плани реагування i вiдновлення туристичного сектора, заснованi на керiвних рекомендацiях i полiтицi рiзних органiв туристичноi iндустрii. Цi заходи стосуються в короткостроковiй перспективi негайних заходiв антикризового управлiння, а в середньостроковiй i довгостроковiй перспективi – всеосяжних планiв вiдновлення туризму з упором на змiцнення стiйкостi сектора, тим самим захищаючи його в майбутньому вiд аналогiчних зовнiшнiх потрясiнь, якi вельми характернi для нацiональної економiки i суспiльних контекстiв здоров'я. Проте, з зусиль iнших рeгiонiв з реагування i вiдновлення все ще можна винести уроки, якi будуть актуальнi при розробцi i розгортаннi власних стратегiй вiдновлення i стiйкостi малих держав пiсля COVID-19 в свiтлi унiкальних проблем i наслiдкiв, що стоять перед iх економiкою.

Багато невеликих держав значною мiрою покладаються на сектор подорожей i туристичну дiяльнiсть, як на ключовий сектор економiки, так як туристична галузь є основним джерелом формування ВВП. Згiдно ЮНВТО, члени Спiвдружностi складають 19 з 36 СiДС, перерахованих як вкрай вразливi, причому на iх частку припадає значна частка доходiв вiд мiжнародного туризму в загальному обсязi iх експорту. Враховуючи, що багато малих держав, якi покладаються переважно на туризм i пов'язанi з ним готельнi послуги, недостатньо диверсифiкованi, щоб мати можливiсть покладатися на який-небудь iнший економiчний сектор для пiдтримки себе, надзвичайнi заходи, що знижують транскордонну мобiльнiсть, мали

серйозний вплив. Відповідно, раннє планування відновлення після COVID-19 вкрай важливо для загального економічного відновлення.

Сектор подорожей і туризму в малих державних дестинаціях включає в себе в основному малі підприємства, МСП або організації, що працюють в неформальному секторі. Вони часто менш стійкі до витрат, які тягнуть за собою зовнішні потрясіння, оскільки знаходяться в більш нестійкому фінансовому становищі.

Крім того, в невеликих країнах прямі та зворотні зв'язки по всьому ланцюжку створення вартості туризму мають вирішальне значення і, як правило, підтримують засоби до існування за рахунок створення кваліфікованих і некваліфікованих робочих місць для маргіналізованих груп, включаючи жінок і молодь, а також інтеграції місцевих громад в якості зберігачів і бенефіціарів природних і культурних ресурсів. Таким чином, туристична діяльність має потенціал для створення і збереження багатства на національному рівні, стимулюючи місцевий розвиток по всьому ланцюжку створення вартості, в той же час стійко експлуатуючи і зберігаючи природні ресурси регіону і культурну спадщину для майбутніх поколінь. Вплив COVID-19 на туристичний сектор в малих державах, включаючи введення загальних обмежень на поїздки, зробило руйнівний вплив на весь ланцюжок створення вартості туризму. Вона непропорційно сильно вплинула на жінок, оскільки в туристичному секторі та суміжних галузях, таких як житло та харчування, частка працюючих жінок перевищує середній показник. Це явно ставить під загрозу цілі сталого розвитку.

Малі держави, що залежать від туризму, надзвичайно схильні до економічних потрясінь, і це посилюється впливом пандемії на іноземні доходи і приплив грошових переказів. Їх туристичні сектори особливо вразливі до будь-якого скорочення, що робить фінансову життєздатність слабкою. Більшість країн розгорнули негайні антикризові пакети фінансової допомоги і стимулів, як на загальній, так і на галузевій основі, щоб пом'якшити економічний збиток від пандемії і захистити і підтримати

зайнятість. Проте в малих державах загальна фінансова підтримка обмежена і не може бути стійкою протягом тривалого періоду.

Крім того, багатонаціональні туристичні підприємства, такі як великі готельні мережі, мають ту перевагу, що вони можуть підтримувати свій бізнес за рахунок додаткової банківської ліквідності і продовжувати працювати на ринках з низьким рівнем зараження, навіть якщо вони змушені згорнути свою діяльність в інших місцях. Однак малі фірми в рамках малих країн і малих острівних держав, що розвиваються, не користуються перевагами масштабу та інтеграції своїх більших партнерів на більш розвинених ринках. Малі держави не можуть покладатися на пакети допомоги в тому ж порядку, що і більш багаті країни.

ЄС і США забезпечили безпеку своїх основних авіакомпаній за допомогою масивних пакетів фінансової допомоги, в той час як інші країни не досягли успіху в підтримці повітряної інфраструктури на тлі зростаючих витрат. В результаті авіаперевізники оголошують себе банкрутами, скорочують свою робочу силу або виходять з бізнесу (Slotnick, 2020b). Банкрутства і консолідація в авіаційному секторі можуть передвіщати майбутні проблеми для малих держав, оскільки неекономічні далекомагістральні маршрути можуть бути скорочені в спробі компенсувати втрати авіакомпаній. Це може призвести до обмеження пропускнуої здатності та зростання цін, що, можливо, вплине на маршрути поїздок до малих держав та СІДС.

Вкрай важливо, що загальноекономічні пакети фінансових стимулів в малих державах можуть виявитися недостатніми для підтримки неформальних секторів, які обслуговують туристичний ланцюжок створення вартості. Наприклад, в Тихоокеанському регіоні, швидше за все, будуть великі втрати в доходах неформального сектора, який поставляє товари для індустрії туризму (наприклад, дрібні фермери і рибалки). Для порівняння, в деяких країнах Організації економічного співробітництва та розвитку, таких

як Коста-Ріка та Хорватія, заходи з надання допомоги були поширені на працівників неформальної та спільної економіки.

Багато малих держав вкрай вразливі до кліматичних явищ і стихійних лих, які посилюють економічні наслідки нинішньої пандемії. У Карибському басейні Домініка і Багами все ще відновлюються після руйнувань, викликаних ураганами «Марія» в 2017 році і «Доріан» в 2019 році. У Тихому океані активність циклонів завдала шкоди інфраструктурі, а наслідки попередніх спалахів захворювань, таких як спалах кору на Самоа в 2019 році, все ще відчуваються в деяких країнах з точки зору впливу зайнятості та доходів. Точно так само в Африці сильна тривала посуха поставила під загрозу продуктивність сільського господарства та продовольчу безпеку, а пандемія COVID-19 підриває зусилля з відновлення після наслідків вірусу Ебола.

Потенційний ризик втрати цінних туристичних навичок, потенціалу та інфраструктури, а також супутніх доходів від туризму, в тому числі щодо супутніх допоміжних послуг, що підтримують ланцюжок створення вартості туризму, потенційно катастрофічний для малих держав.

У Тихоокеанському регіоні пандемія віщує неминучий ризик втрати навичок і місцевої власності, що негативно позначиться на основній туристичній інфраструктурі сектора в цілому. У Вануату прогнозується, що втрата навичок, викликана скороченням короткострокової та середньострокової зайнятості в сфері туризму, змусить людей переїжджати, можливо, на сезонні сільськогосподарські роботи. Це посилюється в малих державах сильною залежністю МСП і неформального сектора від туризму.

Малі держави повинні будуть адаптуватися до майбутніх змін у туристичній індустрії в контексті після COVID-19. Стимульовані глобальними протоколами безпеки подорожей Всесвітньої Ради з подорожей і туризму, багато країн з розвиненою економікою розробляють аналогічні заходи для безпечного відкриття своїх туристичних секторів.

Однак реалізація цих протоколів в малих державах спричинить за собою значну реструктуризацію бізнесу і коригування інфраструктури, а також

перепідготовку співробітників в готельному і транспортному секторах, а також в різних пунктах в'їзду і портах. Деякі запропоновані заходи, такі як впровадження цифрових і безконтактних платежів та інших інтегрованих технологій для забезпечення автоматизації в готелях або в роздрібній торгівлі, можуть бути обтяжливими і дорогими для малих держав.

Крім того, однією з головних перешкод на шляху розвитку зворотних зв'язків в туристичному секторі є нездатність місцевих постачальників відповідати різним стандартам безпеки або гостинності. Це говорить про те, що подальші стандарти безпеки можуть виявитися обтяжливими для малих держав, які прагнуть налагодити ці зв'язки з місцевими постачальниками, що потенційно може поставити під загрозу деякі соціально-економічні побічні ефекти.

Тим часом деякі країни з розвинутою економікою починають проводити регіональні угоди про поїздки і взаємні угоди про «бульбашки», які дозволяють мандрівникам вільно і з більшою частотою здійснювати польоти всередині і між рядом схвалених країн з низьким рівнем інфікування, уникаючи в іншому випадку обов'язкових 14-денних карантинних або тестових вимог. Існує ризик того, що малі держави в силу їх розміру, обмеженого масштабу і асиметрії переговорів можуть бути виключені з таких виняткових угод, особливо якщо вони не в змозі продемонструвати пропорційний рівень безпеки для здоров'я. Вже є докази того, що ЄС вимагатиме тестування, відстеження та лікарняний потенціал між країнами, які використовують свої «зелені зони» подорожей, були сертифіковані ЄС. Хоча деякі Карибські та інші малі держави впроваджують свої власні санітарні процедури та інші протоколи та процеси в галузі охорони праці та техніки безпеки, їм, ймовірно, доведеться продемонструвати, що вони будуть працювати в повній відповідності з санітарними та пов'язаними з ними правилами в тих юрисдикціях, з якими вони мають намір працювати або взаємодіяти. Ризик, пов'язаний з цими Правилами охорони праці та техніки безпеки, що представляють собою закулісні регулятивні бар'єри для більш

дрібних гравців на туристичному ринку, є потенційною проблемою для сталого відновлення туризму в малих державах.

В цілому країни з розвинутою економікою почали приділяти основну увагу довгостроковим планам відновлення. Однак для малих держав в цілому, за винятком кількох, першочерговим завданням є скорочення втрат і першочергове вжиття заходів щодо негайного реагування на кризу і надання надзвичайної допомоги. Цього слід очікувати, враховуючи фізичну, фінансову асиметрію та асиметрію потенціалу, а також інші обмеження, з якими стикається їхня економіка. Великі, вертикально інтегровані і диверсифіковані гравці в сфері туризму на ринках розвинених країн можуть бути краще здатні витримувати втрати протягом тривалого періоду часу. Для порівняння, туристичні ринки малих держав складаються з фрагментованих дрібних фірм і неформальних туристичних підприємств, що робить пріоритетним негайне виживання. Проте розробка відповідних стратегій відновлення та стійкості все ще має вирішальне значення не тільки для виживання сектора в малих державах з інтенсивним туризмом, але й для підтримки життєво важливих соціально-економічних зв'язків, які цей сектор культивує.

Заходи щодо пом'якшення наслідків пандемії для туристичної сфери –

Таблиця 3.1

Заходи щодо пом'якшення наслідків пандемії для туристичної сфери	США	Країни ЄС
1	2	3
Туристична галузь	Програма фінансової підтримки галузі з бюджету країни, Одноразові соціальні виплати працівникам, що тимчасово втратили роботу через пандемію,	У Болгарії уряд допомагав підприємствам (у тому числі готельному бізнесу, туристським агентствам і туроператорам, ресторанам і закладам швидкого обслуговування), покриваючи страхові платежі роботодавців.

Продовження Таблиці 3.1

1	2	3
	<p>Пріоритетне вакцинування представників певних професій,</p> <p>Відкриття кордонів та дозвіл на часткові подорожі для вакцинованих,</p>	<p>Італія також затвердила рішення про призупинення сплати податків, внесків до системи соціального забезпечення та соціального страхування для сектору туризму та розповсюдила цей захід на підприємства сфери культури.</p> <p>У Греції працівники, дія трудових договорів яких тимчасово призупинено, отримуватимуть компенсацію, в той час як держава покриватиме за них витрати на соціальне страхування та внески на медичне обслуговування.</p>

Джерело: складено автором на підставі [22, 23].

Хоча деяким невеликим державам вдалося забезпечити тимчасові грошові потоки та підтримку економіки, включаючи сектор туризму, скорочення доходів у поєднанні з додатковими прямими витратами на охорону здоров'я та соціальні потреби призвело до збільшення бюджетного дефіциту та фінансових потреб. Кілька невеликих держав у минулому залишалися непридатними для фінансування в рамках існуючих механізмів, оскільки вони класифікуються як країни з високим рівнем доходів. Хоча Міжнародний валютний фонд і група Великої двадцятки нещодавно надали деякі багатосторонні та двосторонні заходи щодо полегшення тягара заборгованості та надзвичайного пільгового фінансування для підтримки цих фінансових потреб, підвищений борговий тягар у багатьох країнах Співдружності, ймовірно, збережеться, посилюючи їх фінансову вразливість.

Глобальна криза охорони здоров'я, викликана коронавірусом (COVID-19), ризикує перерости в глобальну економічну кризу, яка торкнеться підприємства всіх розмірів по всьому світу і в довгостроковій перспективі.

Зокрема, ІСС визнає готовність агентств з питань конкуренції надавати рекомендації та підвищувати впевненість компаніям, які беруть участь у реагуванні на наслідки кризи COVID-19. Це включає в себе встановлення нових процедур або розподіл кадрових ресурсів. Крім того, слід визнати, що тимчасове коригування пріоритетів може допомогти бізнесу пережити ці безпрецедентні часи.

Правила конкуренції як і раніше мають важливе значення для захисту споживачів і бізнесу. Вони мають основоположне значення, зокрема, для того, щоб уникнути зловживання експлуаторським ціноутворенням (таким як завищення цін) та іншим анти-конкурентним діловим поведінкою. В результаті ці правила не повинні порушуватися, поки триває COVID-19.

Правила конкуренції, якщо їх ретельно застосовувати у виняткових обставинах кризи COVID-19, можуть зіграти цінну роль у сприянні переходу до менш проблемних ринків і економік. Що ще важливіше, вони гарантують, що базові структури, необхідні для посткризового відновлення, залишаться недоторканими, наприклад, в тому, що стосується зусиль з підтримки хворих секторів. Тому ІСС закликає уряди та агентства з питань конкуренції вивчити питання про те, як правозастосування в галузі конкуренції може підтримати економічну політику, спрямовану на подолання негативних економічних наслідків, викликаних пандемією COVID-19.

Однак урядам і агентствам з питань конкуренції слід пам'ятати про те, що існує серйозний ризик економічного краху в багатьох галузях промисловості по всьому світу, що може поставити під загрозу фундаментальні економічні та соціальні пріоритети. У певних секторах і в деяких випадках співпраця, можливо, має бути більш масштабним і поширюватися на збереження економічних структур, які будуть прямо або побічно необхідні для підтримки інновацій і зростання після відновлення. Надання певної міри гнучкості під час (і після) кризи – при одночасному забезпеченні застосування правил для виявлення анти-конкурентної поведінки - в кінцевому підсумку сприятиме підтримці торгівлі та інвестицій.

3.2 Заходи щодо відновлення міжнародного туристичного сектора

Повне відновлення туристичного сектора буде залежати від того, як довго будуть діяти заходи COVID-19 і прикордонні обмеження і коли відновляться авіаперельоти. Залишається спірним питання про те, чи є руйнування туристичної індустрії тимчасовим або поетапним вплив вірусу і викликані ним зміни в поведінці мандрівників, швидше за все, будуть тривалими. Проте деякі уроки можуть бути отримані з національних і глобальних заходів реагування і зусиль з відновлення в секторі туризму, а також з урахуванням проблем, що стоять перед малими державами.[22].

Вже зараз деякі регіони Європи, Карибського басейну та інших країн починають відкривати і послаблювати прикордонні обмеження на літній туристичний сезон. По суті, для малих держав, більшість з яких географічно віддалені від своїх основних ринків збуту, відновлення повітряного сполучення має вирішальне значення для забезпечення відновлення туризму. На це впливатимуть прикордонні обмеження, комерційна життєздатність маршрутів авіакомпаній, а також інфраструктура авіаційної безпеки та дотримання вимог, більша частина якої знаходиться поза контролем малих економік. WTTC, Міжнародна асоціація повітряного руху та інші галузеві органи знаходяться в процесі розробки протокольних керівних принципів безпеки польотів для авіаційної промисловості, щоб зробити подорож більш безпечною.

Що зрозуміло для всіх ринків, це те, що відновлення попиту залишатиметься повільним. Пандемія може передбачати потенційні довгострокові зміни в поведінці споживачів в поїздках, які підживлюються вкоріненими страхами і невизначеністю щодо безпеки подорожей. Відновлення довіри не тільки в туристичному співтоваристві, але і в країнах, що приймають туристів, буде мати ключове значення, і готовність малих держав в цьому відношенні буде мати життєво важливе значення. У той же час невизначеність щодо льотної активності та споживчого сприйняття не

повинна заважати малим державам приймати свої власні заходи з відновлення та підвищення стійкості.

Багато малих держав вже впровадили пакети заходів реагування на надзвичайні ситуації та стимулів, спрямовані на вливання ліквідності на ринки, забезпечення соціального захисту з метою забезпечення безперервності бізнесу та гарантування засобів до існування працівників. [4, 55-56]. Однак для малих держав пакети заходів з полегшення і стимулювання будуть діяти лише до тих пір, поки вони будуть діяти настільки довго. Відповідно, підтримка життєздатності тих частин сектора, які можуть бути відновлені, коли умови поїздок ослабнуть, буде мати вирішальне значення для планування відновлення після COVID-19.

У короткостроковій перспективі вжиття заходів у період простою для збереження та інвестування критичної інфраструктури, потенціалу і навичок по всьому ланцюжку створення вартості туризму дозволить пом'якшити наслідки втрати основних туристичних об'єктів і дозволить підготуватися до ослаблення прикордонних та інших обмежень і відновлення роботи туристичних ринків. Деякі країни перетворили простоюючі пасажиропотоки, що виникають в результаті припинення міжнародних пасажирських рейсів, в вантажні, вантажі і предмети медичної допомоги, щоб допомогти підтримувати найважливіші ланцюжки поставок. Точно так само в готельному секторі, з перспективою відкриття деяких ринків до літнього сезону, кілька великих готельних мереж інвестують в реконструкцію і перетворення «безпечних» готельних приміщень, раніше використовувалися для розміщення лікарняного або медичного персоналу, в поштові відділення, що дозволяють ексклюзивним клієнтам ізолюватися в елітній розкішній обстановці або отримати з неї вигоду.

Крім того, кілька країн дотримуються галузевих рекомендацій щодо інвестування в секторальну підготовку кадрів і розвиток навичок для середовища після COVID-19. Як і на ринках розвинених країн, деякі Карибські експерти рекомендували, щоб перед відкриттям міжнародних

поїздок в кожному Карибському пункті призначення були медичні сестри, навчені виявленню гострих респіраторних захворювань, в кожному готелі і у всіх зонах потенційного ризику. Оснащення персоналу базовими навичками для виявлення гостей з симптомами COVID-19, а також підготовка працівників туризму до впровадження протоколів охорони праці та техніки безпеки будуть ще більше доповнювати адаптацію до нової туристичної реальності. Аналогічним чином, навчання цифровим навичкам буде ставати все більш важливим у міру того, як все більше країн неминуче будуть використовувати технологічні та цифрові рішення для залучення і поліпшення туристичного досвіду, а також адаптації до заходів і протоколів охорони здоров'я. У зв'язку з цим просвітницькі кампанії в туристичних центрах будуть мати важливе значення для підготовки до того, щоб відкрити свою економіку для іноземних туристів, підвищити обізнаність і зменшити стигматизацію мандрівників з регіонів, серйозно постраждалих від пандемії.

Центральну роль у справі відновлення туризму могли б зіграти здійснення інновацій та цифровізації, використання місцевих цінностей і створення гідних робочих місць для всіх, особливо для молоді, жінок і представників найбільш вразливих груп в наших суспільствах. [5, 4-6]. Для цього сектору необхідно активізувати зусилля з метою створення нової моделі, яка сприяла б розвитку партнерських відносин, передбачала б врахування в першу чергу інтересів народів приймаючих країн, просування науково обгрунтованої політики, а також напрямок інвестицій на розвиток вуглецево-нейтральних технологій і реалізацію діяльності, що не супроводжується викидами вуглекислого газу в атмосферу.

До заходів бюджетного стимулювання відносяться нові кредитні механізми, в тому числі галузеві, до багатьох з яких можуть звернутися будь-які нужденні ММСП. Широко використовується підхід, пов'язаний з коригуванням умов запозичення по існуючих кредитних лініях, щоб вони стали більш доступними для ММСП завдяки гарантіям і зниженню або фіксуванню процентних ставок. Адресний пакет стимулів для індустрії

туризму в Австралії включає в себе пошук альтернативних експортних ринків і систем поставок для туристичних підприємств, у тому числі заходи з розвитку внутрішнього туризму.

Крім цих заходів, в таких країнах, як Португалія, Барбадос, Сінгапур і Чилі, організовані безкоштовні або субсидовані онлайн-курси підготовки та підвищення кваліфікації працівників туристичної галузі під час самоізоляції. У Чилі за допомогою програми SIGO підприємцям у сфері туризму надається технічна допомога в організації процесів ведення бізнесу та цифрового управління; вона адаптується для вирішення конкретних проблем в умовах надзвичайної ситуації та посткризового відновлення.

У ряді країн вживаються заходи, що сприяють розвитку внутрішнього туризму і заохочують клієнтів переносити тури, які в будь-якому випадку їм доведеться скасувати. У Малайзії на початку березня уряд ввів пільги з прибуткового податку щодо витрат на туризм. У Франції були змінені умови анулювання турів, з тим щоб компанії могли видавати ваучери на нові дати. У Руанді туристам надається дворічний пільговий період відстрочки бронювання без стягування додаткової плати. [24].

У багатьох країнах проводиться політика підтримки туристичних підприємств, робочих місць і доходів шляхом призупинення або субсидування податків, зборів і внесків в систему соціального забезпечення. У ряді країн підприємствам надаються додаткові стимули для утримання працівників, які обумовлюють отримання фінансової допомоги збереженням робочих місць. На Ямайці в рамках програми підтримки працівників підприємств і грошових виплат малі підприємства в цільових галузях, таких як туризм, двічі на місяць отримують від держави грошові виплати на кожне збережене робоче місце. Додаткова програма передбачає такі ж виплати особам, які втратили роботу в період з 10 березня по 30 червня 2020 року; це означає, що підтримка надається туристичній галузі і з метою збереження робочих місць, і в допомогу особам, які втратили роботу.

Заходи підтримки доходів населення включають тимчасові дотації до заробітної плати і пом'якшення податкових і боргових зобов'язань. У багатьох країнах, таких як Італія та Багамські Острови, виплати допомоги по безробіттю були розширені на самозайнятих, тимчасових, зайнятих неповний день і сезонних працівників. Як правило, ці заходи вживаються безвідносно до конкретних галузей, однак зважаючи на переважання нестандартних форм зайнятості в секторі туризму, ними користуються багато працівників туристичних підприємств. Деякі заходи, такі як Income Support Bonus в Чилі і Bono Independiente в Перу, адресуються працівникам неформальної економіки, в тому числі багатьом з тих, хто зайнятий у сфері туризму.

Більшість заходів, що реалізуються в цій галузі, таких як оплачувана відпустка через хворобу, не носить галузевого характеру; мета полягає в тому, щоб ними можна було охопити максимальне число працівників. Завдяки їм працівники туристичної галузі отримують таку ж підтримку, як і всі інші працівники.

Оскільки обмеження починають полегшуватися, наступними кроками будуть залучення мандрівників, туристичного бізнесу до роботи та повернення людей до роботи. Крім того, для справді всеохоплюючого відновлення важливо забезпечити поширення соціального захисту на працівників туризму, які часто не мають охоплення. Багато питань, пов'язаних з безперервними подорожами, є і будуть критично важливими для відновлення галузі після кризи COVID-19 (OECD 2020c).

Урядам та промисловості доведеться зосередити свої зусилля на:

- Сприяння доступу до підтримки ліквідності та фіскальних пільг (наприклад, за допомогою позик та грантів, відстрочок платежів, податкових пільг через податкові канікули чи відстрочки та гарантійних схем), часто вимагаючи від підприємств утримання персоналу на певний період, та надання конкретної підтримки працівникам туризму (включаючи підтримку доходів та оплачувану відпустку).

– Зняття обмежень на поїздки, застосування нових медичних протоколів для безпечних подорожей та сприяння диверсифікації ринків, щоб уникнути надмірної залежності від міжнародного туризму, особливо у далеких напрямках.

– Відновлення довіри мандрівників та стимулювання попиту за допомогою підходів, таких як ярлики «Чисто та безпечно», запроваджені Turismo de Portugal для розрізнення видів туристичної діяльності, що відповідають вимогам гігієни та очищення для профілактики та контролю COVID-19 та інших можливих інфекцій, інформаційні програми для відвідувачів, та кампанії з просування внутрішнього туризму.

– Сприяння подорожам, щоб забезпечити відновлення галузі та світової економіки, одночасно керуючи обережним введенням додаткових засобів контролю та контролю за подорожуючими, дотримуючись прийнятих міжнародних вимог та стандартів, мінімізуючи при цьому зриви подорожей.

Для сприяння доступу до підтримки ліквідності та податкової допомоги Хорватія запровадила низку заходів підтримки спеціально для туристичного бізнесу, включаючи відкладення сплати зборів та туристичних податків та збільшення ліквідності. Крім того, сектор підтримується за допомогою загальних економічних втручань, таких як включення туризму до сфери дії Фонду гарантування експорту, щоб дозволити видавати гарантії на позики банкам для додаткової ліквідності.

Політика в країнах, де туризм є важливою частиною національної економіки і де, відповідно, можна очікувати негативного впливу кризи на працівників туристичного сектора.

До дієвих заходів відносяться субсидована оплачувана відпустка для працівників, підприємства яких повинні бути закриті, і допомога в прибиранні та дезінфекції місць роботи до їх відкриття. Республіка Корея визначає туризм як «особливо значущий сектор для цілей підтримки зайнятості», що дає туристичним компаніям право на підтримку, щоб вони могли надавати працівникам відпустку з оплатою до 90 % на термін до шести

місяців. У Сінгапурі рада з туризму допоможе покрити витрати на прибирання та дезінфекцію готелів, в яких розміщувалися особи з підозрою і підтвердженим діагнозом на коронавірус.

У багатьох країнах працівникам, які відчують нездужання або поміщеним на карантин, надається оплачувана відпустка через хворобу. У Португалії працівникам, які перебувають на карантині, та особам, які доглядають за своїми дітьми або онуками на карантині, виплачується 100 % заробітної плати. В Іспанії працівникам дозволяється змінювати і скорочувати робочий час аж до 100 %, якщо їм необхідно забезпечити догляд за утриманцями.[28, 29].

На основі тристороннього соціального діалогу в країнах формується креативна політика, спрямована на пом'якшення наслідків кризи. В умовах масштабного негативного впливу на економіку в соціальному діалозі, приклади якого наведені в наступному абзаці, беруть участь представники всіх сильно постраждалих галузей, включаючи туризм. Незважаючи на те що самі механізми соціального діалогу не відносяться до конкретної галузі, організації роботодавців і працівників у сфері туризму беруть участь в обговоренні заходів, що мають відношення саме до цього сектору.

Ямайка, Руанда, Індонезія та М'янма сприяють розвитку соціального діалогу в пошуку рішень проблем на місцевому, регіональному та національному рівнях, що веде до формування всебічної політики підтримки постраждалих секторів, включаючи туристична галузь. У Чилі при тристоронній раді Consejo Superior Laboral створена робоча антикризова група з проблем зайнятості. Її члени проводять регулярні зустрічі з комітетами Comisión de Usuarios del Seguro de Cesantía і ChileValora з метою координації антикризових дій з державними установами та громадянським суспільством, підготовки прогнозів у сфері зайнятості та аналізу ефекту політики державної підтримки. Тристоронні партнери Сінгапуру за допомогою Національної ради із заробітної плати розробили нове керівництво зі своєчасними рекомендаціями з питань підтримки підприємств

і збереження робочих місць. У Південній Африці інститут соціального діалогу – Національна рада економічного розвитку і праці — NEDLAC – провів обговорення проекту національного Положення про лиха, а роботодавці і працівники заявили про конкретні проблеми галузі з вимогою виконати загальні зобов'язання. Вони домовилися співпрацювати у вирішенні таких питань, як позмінна, віддалена та інші форми роботи. В Іспанії соціальні партнери розробили два початкові пакети економічних заходів для захисту сімей, найманих та самозайнятих працівників та підприємств, а також створили спеціальні веб-сторінки з інформацією, рекомендаціями та методологіями, що стосуються COVID-19. Щотижня організовуються зустрічі між представниками уряду та соціальних партнерів для обговорення необхідних заходів.

Повинні додаватися своєчасні, масштабні і узгоджені політичні зусилля і створюватися механізми, що дозволяють нівелювати вплив пандемії COVID-19 на туристичний сектор. Короткострокові, середньострокові та довгострокові заходи повинні розроблятися на основі механізму реагування МОП на пандемію COVID-19, який, як уже згадувалося раніше, передбачає вирішення чотирьох взаємопов'язаних завдань:

- стимулювання економіки та зайнятості;
- підтримку підприємств, робочих місць і доходів;
- захист працівників на виробництві;
- опору на соціальний діалог як джерело рішень.

Прийняте МОП в 2017 році керівництво Guidelines on decent work and socially responsible tourism має направляти дії при розробці заходів в секторі туристичну галузь, націлених на вирішення всіх чотирьох завдань. У посібнику містяться рекомендації, що стосуються:

- сприяння повній і продуктивній зайнятості;
- сприяння життєздатним туристичним підприємствам;
- інвестицій у розвиток людських ресурсів;

- застосування міжнародних трудових норм і забезпечення дотримання законодавчих і нормативно-правових актів;
- зміцнення соціального захисту.

Рекомендації щодо створення гідних робочих місць для жінок і молоді особливо актуальні в умовах кризи, що настала, оскільки ці групи населення особливо страждають від економічних наслідків пандемії. Узгоджені дії, спрямовані на подолання наслідків кризи, повинні робитися на основі консультацій з урядами, представниками роботодавців і працівників і з урахуванням відповідних конвенцій і рекомендацій МОП, включаючи Конвенцію 1991 року «Про умови праці в готелях і ресторанах», рекомендацію 1991 року «Про умови праці в готелях і ресторанах» і Конвенцію 2019 року «Про викорінення насильства і домагань у сфері праці»

Прогнозна оцінка ефективності застосування заходів щодо пом'якшення наслідків пандемії – Таблиця 3.2

Період	Заходи	Прогнозна оцінка ефективності застосування
Короткострокові Заходи (локальної дії)	Вакцинація Масові тестування населення для визначення зон небезпеки та їх швидкої ізоляції, щоб вводити карантин не по всій країні, а саме в небезпечних регіонах	Припинення спаду міжнародного туризму та стабілізація сфери міжнародного туризму. Початок відновлення та розвитку з метою повернення на «доковідний» рівень.

Закінчення Таблиці 3.2

Середньострокові (1-3 роки)	Технічне/кваліфікаційне оновлення медичної галузі з ціллю підвищення рівня оперативного реагування на розвиток пандемій. Державні програми охорони здоров'я населення з ціллю підвищення свідомості в межах кампаній по вакцинації від невиліковних та складно виліковних хвороб.	Досягнення рівня стабільного зростання міжнародної туристичної галузі, що призведе до досягнення рівня приросту ВВП країн на рівні загальносвітових середньостатистичних показників (3-5% щорічно), в тому числі, за рахунок зростання надходжень до бюджету від туристичної галузі.
Довгострокові	перехід до повністю безготівкових розрахунків; перехід до електронного документообігу з ціллю зменшення «живих» контактів; запровадження норм «важливих» і утримання від «неважливих пересу-вань»; створення анти-кризового штабу для аналізу вірогідності впливу взагалі будь яких	Досягнення стабільного розвитку туристичної галузі, Довгострокова програма упередження залежності від світових пандемій.
	форс-мажорних обставин (пандемій, стихійних лих, тощо) на економіку країни, в тому числі, на туристичну галузь.	

Складено автором на основі джерел: [13, 14, 16].

Міжнародні трудові норми є корисним «компасом гідної праці» в контексті реагування на кризу. Широкий спектр трудових норм МОП в галузі зайнятості, соціального захисту, захисту заробітної плати, сприяння МСП і співпраці на робочому місці містить конкретні керівні вказівки щодо заходів політики, які сприятимуть орієнтованому на людину підходу до проблем виходу з кризи і відновленню сектора. Відповідно до Декларації МОП «Про основоположні принципи і права у сфері праці та механізму її реалізації» всі держави-члени МОП зобов'язані сприяти реалізації основоположних принципів і прав у сфері праці. Права на організацію та ведення колективних переговорів відповідно до Конвенції 1948 року «Про свободу асоціацій та захист права на організацію» та конвенції 1949 року «Про право на організацію

та ведення колективних переговорів» є сприятливими факторами забезпечення дотримання прав людини, які дозволяють ефективно реагувати на невідкладні проблеми, пов'язані з кризою, і сприяти демократії, розумному управлінню ринком праці, гідним умовам праці та гарантованим трудовим доходам.

У декларації сторіччя МОП про майбутнє сфери праці, прийнятої в 2019 році, названі основні дії, які необхідно вживати для забезпечення успішного, довготривалого і стійкого реагування на будь-які пандемії, включаючи COVID-19. У декларації йдеться «що безпечні і здорові умови праці є основоположним фактором забезпечення гідної праці». Це ще більш важливо сьогодні, оскільки заходи безпеки та гігієни праці, засновані на соціальному діалозі, незамінні в боротьбі з пандемією, в забезпеченні можливості повернутися на роботу, а також для стійкого відновлення туристичного сектора.

Відповідні рекомендації також містяться в доповіді МОП про застосування міжнародних трудових норм у відповідь на коронавірусну кризу, в керівництві ВООЗ-МОП про захист медичних працівників та осіб, які беруть участь у вирішенні надзвичайних ситуацій в галузі громадської охорони здоров'я і в документі ВООЗ Operational considerations, що стосується заходів реагування на COVID-19 в готельному бізнесі.

Туристична галузь не вийде з кризи, спричиненої COVID-19, не зазнавши повторних шоків. Тому галузь може зіграти ключову роль у поживленні світової економіки після завершення кризи. Завдання «відновити краще, ніж було» після пандемії може тісніше пов'язати туристичну галузь з цілями в галузі сталого розвитку і дозволить створити більш екологічну, інклюзивну і стійку галузь з гідною працею для всіх її працівників.

Враховуючи короткостроковий характер пакетів стимулюючих заходів і фіскальних заходів у відповідь на COVID-19, а також тимчасовий характер полегшення боргового тягаря, для малих держав буде вкрай важливо продовжувати прагнути залучати стійкі інвестиції в туристичний сектор для забезпечення самодостатності. Туристична криза, викликана економічними

наслідками пандемії, може стати каталізатором мобілізації інноваційних механізмів фінансування для відновлення економіки шляхом підвищення значущості взаємопов'язаних зв'язків туристичного сектора і важливості стійкого відновлення для соціально-економічного розвитку.

Європейська комісія погодила загальну відповідь ЄС і вжила заходів на підтримку ключових секторів, включаючи туризм, спрямовані на пом'якшення соціально-економічних наслідків пандемії. До них відноситься комплекс економічних заходів реагування на спалах коронавірусної інфекції, який включає в себе інвестиційну ініціативу реагування на вірус у розмірі 37 млрд євро, покликану забезпечити ліквідність для малих і середніх підприємств і сектора охорони здоров'я. У листі, датованому 24 березня 2020 року, робоча група з туризму Європейського парламенту закликала розробити «план дій з порятунку туризму з конкретними заходами на короткострокову і середньострокову перспективу». Крім того, більшість держав-членів ЄС приймають пакети економічної допомоги у сфері транспорту і туризму. Крім дотацій до заробітної плати, позик і гарантій для працівників вони включають мораторій на сплату податків і продовження термінів перерахування внесків в систему соціального забезпечення.

Надалі всеосяжна стійка стратегія відновлення туристичної галузі надасть державам можливість зробити туристичний сектор більш сприятливим для залучення інвестицій на підтримку нових стратегій. Інноваційні, стійкі стратегії туристичної галузі мають потенціал для залучення фінансування з боку державного та приватного секторів, які в пост-ковідних умовах будуть більш схильні зосереджуватися на фінансуванні стійких, заснованих на природі, екологічно чистих і зелених/синіх економічних стратегій, що спираються на надійні протоколи охорони здоров'я та безпеки і міжсекторальні зв'язки.

Так, наприклад, створенню морських охоронюваних районів Сейшельських островів сприяли два новаторських механізми фінансування. Це був своп «борг за природу», який полегшив конвертацію 21,6 мільйона

доларів національного боргу Сейшельських островів. Другим був випуск першої в світі суверенної блакитної облигації, завдяки якій Сейшельські острови змогли залучити 15 мільйонів доларів від міжнародних інвесторів. Ці ініціативи дозволили уряду фінансувати інші проекти Сейшельських островів в області захисту морського середовища, продемонструвавши потенціал використання ринків капіталу для фінансування сталого використання природних ресурсів країн, що також принесло користь туристичному сектору. Відповідно, всеосяжне стійке відновлення і стійкі стратегії туризму будуть мати вирішальне значення для завоювання довіри і вивільнення необхідних інвестицій у міру відкриття туристичних ринків.

Висновки до розділу 3.

Оскільки пандемія мала поступовий вплив на весь світ, деякі країни почали здійснювати плани реагування і відновлення туристичного сектора, засновані на керівних рекомендаціях і політиці різних органів туристичної індустрії. Ці заходи стосуються в короткостроковій перспективі негайних заходів антикризового управління, а в середньостроковій і довгостроковій перспективі.

Малі держави, що залежать від туризму, надзвичайно схильні до економічних потрясінь, і це посилюється впливом пандемії на іноземні доходи і приплив грошових переказів. Їх туристичні сектори особливо вразливі до будь-якого скорочення, що робить фінансову життєздатність слабкою.

В цілому країни з розвинутою економікою почали приділяти основну увагу довгостроковим планам відновлення. Однак для малих держав в цілому, за винятком кількох, першочерговим завданням є скорочення втрат і першочергове вжиття заходів щодо негайного реагування на кризу і надання надзвичайної допомоги. Однак, повне відновлення туристичного сектора буде залежати від того, як довго будуть діяти заходи COVID-19 і прикордонні обмеження і коли відновляться авіаперельоти.

Лише колективними зусиллями і за допомогою міжнародної співпраці можна перетворити туризм, збільшити його внесок у реалізацію Порядку денного на період до 2030 року і зробити його інклюзивним та вуглецево-нейтральним сектором, який буде активно використовувати інновації і досягнення цифровізації, брати до уваги цінності і враховувати потреби та інтереси місцевого населення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У ХХІ столітті міжнародний туризм розвивається, можливо, найактивніше, в порівнянні з іншими сферами міжнародної економіки. Активні процеси глобалізації відображаються в появі міжнародних туристських організацій і комерційних компаній, електронній торгівлі туристськими послугами через Інтернет, залученні до сфери туризму і подорожей нових верств населення, а також підвищенню відповідальності туристів і туристських організацій щодо збереження навколишнього середовища і культурної спадщини.

У ХХІ столітті туризм має значний вплив як на розвиток окремих країн, так і на відносини між країнами і Міжнародні відносини в цілому. Серед сфер впливу туризму на розвиток окремо взятих держав можна виділити економіку країни, імідж і репутацію країни, соціально-економічний розвиток окремих регіонів країни, а також вплив країни на міжнародній арені. У сфері міжнародного співробітництва туризм впливає на світові процеси інтеграції та глобалізації, в тому числі і культурної, а також на розвиток як двосторонніх, так і багатосторонніх відносин в інших областях діяльності крім туризму.

Глобальна пандемія COVID-19 викликала не тільки кризу охорони здоров'я, а й глобальну світову економічну кризу. Повсюдний вплив привів економіку до переходу до нових нормальних умов. Це піднімає багато важливих тем досліджень у різних галузях, таких як економіка охорони здоров'я, державна економіка та державні фінанси, інституційна економіка, Міжнародна торгівля, економіка навколишнього середовища, економіка розвитку, поведінкова економіка та багато інших, щоб забезпечити рекомендації для осіб, які приймають рішення. Такі дослідження допомагають не тільки прискорити відновлення туристичної галузі від короткострокових потрясінь, викликаних пандемією і економічною кризою, а й відновити національну економіку.

Європейська комісія погодила загальну відповідь ЄС і вжила заходів на підтримку ключових секторів, включаючи туризм, спрямовані на пом'якшення соціально-економічних наслідків пандемії. До них відноситься комплекс економічних заходів реагування на спалах коронавірусної інфекції, який включає в себе інвестиційну ініціативу реагування на вірус у розмірі 37 млрд євро, покликану забезпечити ліквідність для малих і середніх підприємств і сектора охорони здоров'я.

Спалах COVID-19 – це нова пандемія, яка серйозно вплинула на спосіб життя більшості людей по всьому світу. Критичний економічний шок для кожної людини та кожної галузі в більшості країн є найпоширенішою рисою нового коронавірусу. COVID-19 має значний вплив на економічне зростання в усьому світі і створює економічний спад через карантин, обмеження на поїздки і соціального дистанціювання. Всесвітня туристська організація ООН (ЮНВТО) повідомила, що 100 %-ві обмеження на поїздки по глобальних напрямках в 2020 році найсильніше вдарили по туристичній індустрії в порівнянні з іншими галузями. Попередні вчені також оцінювали негативний вплив спалаху вірусу на туристичну індустрію. Відсутність достатніх даних про спалах COVID-19 є більш складним завданням, щоб вказати на конкретний вплив на туристичну індустрію. Дослідження виявило зниження турпотоку і доходів від туризму в світі і регіонах світу в 2020 році. Він також додатково оцінив раптове скорочення індустрії авіаперевезень, готельного бізнесу та зайнятості. Таким чином, можна зробити висновок, що епоха пандемії COVID-19 сильно вдарила по туристичному сектору.

Пандемія COVID-19 продовжує надавати вкрай негативний вплив на людей, на економіку країн і, зокрема, на туристичний сектор. Наше дослідження оцінило туристичні потреби населення. Результати показали велику потребу у відпочинку і релаксації для зняття психологічного стресу, який справив несприятливий вплив на фізичне і психічне здоров'я всіх людей, включаючи дітей, в період COVID-19. Була велика потреба і усвідомлення респондентами того, що туристичний сектор може внести свій

внесок у відновлення економіки Алжиру після періоду ізоляції, оскільки внутрішній туризм буде найбільш затребуваний у зв'язку із закриттям кордонів і туристичним потенціалом.

Це дослідження також показало, що зниження вартості готелів і послуг в туристичних зонах, чистота і дезінфекція цих об'єктів, а також дистанція між туристичними працівниками і клієнтами можуть залучити туристів.

Таким чином, пандемія COVID-19 вплинула на туристичні потреби населення, яке все більше усвідомлює наслідки пандемії для свого здоров'я та економіки країни. Відновлення діяльності пасажирських перевезень між регіонами, призупиненої через пандемію, рекомендується для відновлення внутрішнього туризму.

Перспективи цього дослідження можуть бути зосереджені на змінах туристичної поведінки після скасування обмеження COVID-19, державних туристичних стратегіях, а також на ставленні до внутрішнього і зовнішнього туризму після скасування обмеження COVID-19.

У міру того, як країни поступово знімають обмеження на поїздки і туристична діяльність у багатьох частинах земної кулі потроху відновлюється, охорона здоров'я повинна залишатися пріоритетним завданням, а скоординовані протоколи охорони здоров'я, які захищають трудящих, населення і подорожуючих, одночасно підтримуючи компанії та їх працівників, повинні неухильно дотримуватися.

Необхідно активізувати міжнародне співробітництво, особливо в питаннях обмежень на поїздки і прикордонного контролю, з тим щоб зберегти джерела, що забезпечують людей засобами до існування, і підтримати економіку, проявивши відповідальність і солідарність. Необхідно продовжувати і активізувати такі зусилля, які всього через кілька тижнів після спалаху епідемії були зроблені Групою Світового банку (ГСБ), азіатським банком розвитку (АБР), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) і ЮНВТО з метою прискорення відновлення туристського сектора за трьома напрямками пакету технічної допомоги з метою

відновлення туризму у зв'язку з COVID-19, з акцентом на збереження людського капіталу, а також адаптацію і посилення інтеграції.

Криза також дає можливість переосмислити роль і місце сектора туризму і його внесок у досягнення цілей в галузі сталого розвитку, в охорону природи і виконання Паризької угоди про зміну клімату; можливість працювати в напрямку формування більш стійкого та інклюзивного туристського сектора, що володіє підвищеним потенціалом протидії лихам.

Лише колективними зусиллями і за допомогою міжнародної співпраці ми зможемо перетворити туризм, збільшити його внесок у реалізацію Порядку денного на період до 2030 року і зробити його інклюзивним та вуглецево-нейтральним сектором, який буде активно використовувати інновації і досягнення цифровізації, брати до уваги цінності і враховувати потреби та інтереси місцевого населення і забезпечувати гідні можливості зайнятості для всіх, не залишаючи нікого позаду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закону України «Про туризм»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Бондаренко Ю. Г., Кулиняк І. Я., Гвоздь М. Я. Роль і вплив державних важелів управління на сферу відпочинку населення в кризовій ситуації. *Review of Transport Economics and Management*. 2020. Вип. 3. С. 33–4
3. Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. Туристична галузь в умовах пандемії COVID-19: тенденції та заходи підтримання. *Бізнес Інформ*. 2021. №1. С. 177–184.
4. Бігус М. М., Гальків Л. І., Добушовський П. А. Туристичний бізнес під впливом сучасних змін, зумовлених світовими викликами. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 3. С. 7–12.
5. Демків Ю. М., Стукач Т. М. Українська туристична галузь у світовому середовищі: адаптація за умов впливу глобальної міжнародної кризи COVID-19. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 4. С. 18–25.
6. Аппельт Г. В. Визначення змін у туристичній галузі, що сформувалися під впливом загальноприйнятих заходів безпеки у зв'язку з пандемією COVID-19. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2020. Вип. 43. С. 58–6.
7. Даниліна С. О., Коцюрубенко Г. М., Шикіна О. В. Фінансово-економічні наслідки пандемії для світової туристичної галузі. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52-1. С. 29–34
8. Атаманчук З. А. Розвиток міжнародного туризму в умовах пандемії COVID-19: тенденції та очікування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 94–99.
9. Панова І. О. Туризм під час пандемії: наслідки та перспективи. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 226–232.
10. Болдирева С.Б. Вплив туризму на соціально-економічний розвиток регіону: Узагальнення російського і зарубіжного досвіду / С. Б. Болдирева //

національні інтереси: пріоритети і безпека. - 2019. - Т. 15. - № 8 (377). - С. 1547-1563.

11. Вертакова, Ю.В. Реалізація антикризових заходів для населення і бізнесу в умовах пандемії коронавірусу COVID-19 / Ю. В. Вертакова, Т. В. Феоктистова. - Текст: безпосередній // Економіка і управління. – 2020. - Т. 26, № 5. - С. 444-454.

12. Вороніна, Н. А. Міграційна політика в новій реальності : вихід з пандемії / Н.А. Вороніна, В. А. Суворова, В. А. Волох. - Текст: безпосередній // Влада. – 2020. – № 4(28). - С. 26-33.

13. Михайліченко Г., Клімова А. Світовий туристичний ринок: трансформації після пандемії. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 2. С. 21–37.

14. Рассохіна Т.В., Лебедев К. А. Реалізація принципів сталого розвитку з метою оптимізації системи конкурентоспроможності туристських дестинацій / Т. В. Рассохіна, К. А. Лебедев // Сервіс за кордоном. - 2016. - Т. 10. - № 2. - С. 87-100.

15. Копець Г. Р., Кулиняк І. Я. Сучасні напрями розвитку підприємств у сфері туризму в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Вип. 4. № 2. С. 37–4.

16. Петрович Й. М., Бондаренко Ю. Г., Просович О. П. Інституційне середовище як важлива передумова розвитку рекреаційно-туристичної сфери. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2019. Т. 6. № 3. С. 3–15

17. Прокопишин-Рашкевич Л. М., Шадурська Б. О., Петрович Й. М. Індустрія туризму в Україні: перспективні напрями та виклики сучасності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4. № 1. С. 72–82

18. Чугунова А.а. «М'яка сила» міжнародного туризму: особливості національного бренд-менеджменту європейських країн / А. А. Чугунова //

- Connect-universum - 2018. Збірник матеріалів IV Міжнародної трансдисциплінарної науково-практичної WEB-конференції, - 2019. - С. 199206. Aljazeera, "China coronavirus outbreak: All the latest updates," Aljazeera.com, 2020. [online], Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2020/02/china-coronavirusoutbreak-latest-updates-200206001100173.html>
19. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні (Оновлення до документу «дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні») // Національна туристична організація України. 23.06.2020. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>
20. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації URL: <https://www.unwto.org>
21. Пандемія COVID-19 спричинила рекордне падіння світової економіки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3091815-pandemia-covid19-spricinila-rekordne-padinna-svitovoi-ekonomiki-zmi.htm>
22. El-Erian, M. (2020). The Coming Coronavirus Recession and the Uncharted Territory Beyond. Foreign Affairs, Media Report. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2020-0317/coming-coronavirus-recession>
23. Elliot, L. (2020). *Prepare for the coronavirus global recession*. The Guardian. Media report. Available at: <https://www.theguardian.com/business/2020/mar/15/prepare-for-thecoronavirusglobal-recession>
24. International tourism and COVID-19 // The World Tourism Organization (UNWTO). 17.12.2020. URL: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19>
25. Gamage, SK.N; Illangarathne, S.; Kumudumali, T.; Nedelea, A.; (2020). Terrorism and Tourism: A Systematic Review of Empirical Literature, *Revista de turism - studii si cercetari in turism*, 29, pp. 1-10.

26. Gamage, S.K.N., Kuruppuge, R.H., & Haq, I.U. (2017). Energy consumption, tourism development, and environmental degradation in Sri Lanka, *Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy*, 12(10), pp. 910-916.

27. Gamage, H. R.H; Gamage, S.K.N; Gasimli, O. (2018). Socio-economic factors affecting attitudes of local people on cultural and eco-tourism development in Central Province in Sri Lanka, *Research Symposium, Rajarata University of Sri Lanka*.
7.Haq, I. U., Alotaish, M.S.M., Naradda Gamage, S.K., and Otamurodov, S., (2014). Revisiting the Romer's hypothesis: Time series evidence from the small open economy,

28. Jansen, M. (2013) *Aid for Trade and Value Chains in Tourism*. Report by WTO, OECD and UNWTO, 28 June. <http://www.oecd.org/dac/aft/AidforTrade>

29. Johnson, H.S. (2020) 'Caribbean Airlines Showcases Sanitization Processes Used on its Aircraft'. *ETN Global Travel Industry News*, 5 May. <https://www.eturbonews.com/571765/trinidad-and-tobagoofficial-covid-19-tourism-update-2>

30. MFAT (Ministry of Foreign Affairs and Trade) (2020) 'Pacific Tourism: COVID 19 Impact & Recovery Sector Status Report: Phase 1B'. New Zealand Foreign Affairs and Trade, Pacific Tourism Organisation, 5 May. <https://corporate.southpacificislands.travel/wp-content/uploads/2020/05/Pacific-Tourism-Sector-Status-report-Final.pdf>